

UNIVERZITET ADRIATIK BAR
FAKULTET ZA MEDITERANSKE POSLOVNE STUDIJE
TIVAT

Vesna Šćepanović

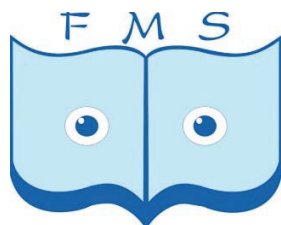
TERORIZAM NA MORU

SPECIJALISTIČKI RAD

Tivat, 2020. godine.

FAKULTET ZA MEDITERANSKE POSLOVNE STUDIJE

TIVAT

TERORIZAM NA MORU

SPECIJALISTIČKI RAD

Predmet: Sigurnost i bezbjednost jahti i marina

Mentor: Prof. dr Vesna Vučković

Student: Vesna Šćepanović
Smjer: Nautički turizam i upravljanje
marinama
Br.Indexa: S35/18

Tivat, jul 2020. godine

SADRŽAJ:

SAŽETAK	4
ABSTRAKT	5
UVOD	6
1. TERORIZAM.....	8
1.1. Definisane terorizma	8
1.2. Nastanak terorizma	9
1.3. Pojmovni oblici ispoljavanja terorizma	10
1.4. Uzroci i ciljevi terorizma	11
2. KARAKTERISTIKE TERORIZMA	13
3. TERORIZAM NA MORU.....	16
3.1. Prijetnje na moru – <i>modus operandi</i>	17
3.2. Obuka terorista	18
3.3. Finansiranje i izvori finansiranja terorizma	19
3.4. Pomorski terorizam – opasnost	20
3.5. Akcije terorista	21
4. SUPROTSTAVLJANJE TERORIZMU NA MORU, PREVENCIJA I ODBRANA	23
4.1. Uloga NATO-a u borbi protiv terorizma na moru	34
ZAKLJUČAK	37
KORIŠĆENA LITERATURA	39

SAŽETAK

Kada govorimo o pomorskom saobraćaju, ne možemo da ga posmatramo odvojeno od ostalog vodenog saobraćaja, pod kojim se podrazumjeva saobraćaj koji se odvija svim vodenim površinama i to na: moru, jezerima, rijekama, kanalima. Danas, pomorski saobraćaj obezbjeđuje oko 4/5 ukupnog transporta u međunarodnoj trgovini, a veliki dio prevoza tereta i to posebno nafte i naftnih derivata, rasutih tereta, uglja, žita, nerudnih sirovina ruda, sve se više odvija upravo pomorskim-vodenim putem.

Samim tim što se danas sve više koristi ovaj oblik prevoza, time je i prijetnja u porastu, odnosno, potrebno je obezbjeđiti da prevoz bude bezbjedan. Kao najčešće pomorske prijetnje su upravo terorizam, piratstvo, ilegalna migracija, krijumčarenje, kao i razni drugi oblici kriminala.

Na svjetskoj sceni prisutan je terorizam, najteže zlo savremenog čovječanstva, koji na destruktivan način rješavanja socijalnih odnosa i političkih konflikata, svojom surovošću i nehumanošću ugrožava bezbjednost i društveno uređenje, u svim sferama društva, a ne samo u pomorstvu. Ovaj opasan fenomen koji je bio prisutan u različitim formama u historiji ljudskog društva oblikuju višestruko različiti faktori, a sve više prisutna nezaposlenost, siromaštvo, organizovani kriminal, problemi uspostavljanja pravne države predstavljaju pogodno tlo za djelovanje brojnih terorističkih organizacija. Stoga je međunarodna zajednica pred izazovom za pronalaženje mjera za spječavanje i suzbijanje ove izuzetno društveno opasne pojave - terorizma.

Ključne riječi: Terorizam, definisanje terorizma, uzroci terorizma, pojavni oblici terorizma, spriječavanje terorizma.

ABSTRAKT

When it comes to maritime traffic we cannot look at it separately from the rest of the water traffic, which means traffic that takes place on all the water surfaces on: sea, lakes, rivers, canals. Today, maritime traffic provides about 4/5 of the total traffic in international trade, and a large part of freight transport, especially oil and oil derivatives, bulk cargoes, coal, grain, non-metallic ore raw materials, is increasingly carried out by sea-water route.

As this form of transport is increasingly used today, thus, the threat is on the rise, it is necessary to ensure that transport is safe. The most common maritime threats are terrorism, piracy, illegal migration, smuggling, as well as various other forms of crime.

Terrorism, the most serious evil of modern humanity, is present on the world stage, destroying security and social order in all spheres of society, not just maritime affairs, in a destructive way of resolving social relations and political conflicts. This dangerous phenomenon, which has been present in various forms in the history of human society, is shaped by many different factors, and the increasingly present unemployment, poverty, organized crime, problems of establishing the rule of law, are suitable ground for action by numerous terrorist organizations. Therefore, the international community faces the challenge of finding measures to prevent and combat this extremely socially dangerous phenomenon of terrorism.

Key words : Terrorism, definition of terrorism, causes of terrorism, manifestations of terrorism, prevention of terrorism.

UVOD

Politički stav, da cilj opravdava sredstva, obilježio je istoriju sa teškim posljedicama za čovječanstvo. Nastanak terorizma počinje sa razvojem čovječanstva, mijenjajući svoje oblike.

Riječ *terror*, latinskog je porjekla i znači izazivanje straha, trepeta, užasa, primjenu nasilja, dok *terorizam* označava provodjenje terora, tiraniju, vladanje zastrašivanjem.¹

Terorizam kao oblik organizovane kriminalne djelatnosti, karakteriše se nasiljem, u cilju ostvarenja političkih ciljeva, i to nije nova pojava, već je kao takav prisutan od najranijih historijskih epoha, mijenjajući i usavršavajući svoje oblike, sve do današnjih dana, kada je poprimio široke globalne razmjere, na međunarodnom planu. Terorizam ne poznaje granice.

Zbog porasta terorizma posljednjih godina, zbog broja nevinih žrtava, razaranja i posljedica koje izaziva, terorizam je postao sve više predmet interesovanja naučnika koji nastoje da definišu ovaj fenomen.

1.1. Problem istraživanja

Krajem XX i početkom XXI vijeka došlo je nezapamćene eskalacije terorističkog djelovanja. Danas više niko nije imun na terorizam, i ne postoji ni jedan dio planete koji u određenom trenutku nije iskusio što ovo zapravo znači. Terorizam je kao takav postao glavni svjetski problem, upravo iz razloga što nije prostorno ograničen, odnosno, zbog toga što on ne poznaje granice.

Istraživanje ove negativne pojave je veoma složeno, i obuhvata u interdisciplinarnom smislu uslove i uzroke koji dovode do pojave terorizma. Složenost društvenih, političkih i državnih prilika i pojava nasilja i straha, uzročno posljedično su povezani na nastankom terorizma.

1.2. Predmet istraživanja

U užem smislu, istraživanjem je potrebno prije svega sagledati činjenice koje se tiču društvenih i političkih dešavanja koja pogoduju razvoju jedne terorističke grupe, odnosno uticaj te grupe na razvoj samog društva i politička dešavanja u svijetu.

Danas se u svijetu najviše koriste prevozna sredstva – plovila morima i uopšte vodenim površinama, tako da je potrebno obezbjediti sigurnost plovidbe, kako ljudskih života, tako i roba i drugih materijalnih dobara. Međutim, to uvijek nije lako, obzirom da zbog ekonomskih, političkih, vijerskih i drugih interesa, sve više govorimo o ugroženosti ove vrste prevoza. Zato smo pokušali, da na ovom mjestu ukažemo na problematiku terorizma uopšte, a posebno na moru.

Prvi dio istraživanja, vezan je za odredjenje, definisanje terorizma, ali i na pitanja, koji su njegovi uzroci i ciljevi.

Drugi dio, odnosi se na karakteristike terorizma.

Treći dio istraživanja, odnosi se na problem terorizma na moru, prijetnje koje se dešavaju na moru, obuku terorista, finansiranje terorizma, nastanak i oblici pomorskog terorizma i akcija terorista.

---

¹ M. Vujaklija, Leksikon stranih reči i izraza, Prosveta, Beograd, 1970.g., str. 947.

Četvrti dio, odnosi se na pitanja kako se suprotstaviti terorizmu na moru, koje preventivne radnje preduzeti i kakvu odbranu od terorista osmisliti.

1.3. Cilj istraživanja

Kako smo već definisali problem i predmet ovog istraživanja u skadu sa tim potrebno je utvrditi cilj istraživanja.

Dakle u konkretnom istraživanju osnovna ideja je proučiti razvoj i nastanak terorističke organizacije, koji su to faktori i uslovi koji dovode do preduzimanja akta terorizma.

Da bi se odredio kao akt terorizma, napad mora imati politički motiv. Proučavanje terorizma je aktivno polje istraživanja u ekonomiji, politikologiji, sociologiji i srodnim disciplinama od kraja 1960-ih.

Obzirom da je djelovanje i funkcionisanje državnog aparata u ovom konkretnom slučaju od najvećeg značaja za suzbijanje terorizma, jeste utvrđivanje uticaja djelovanja terorističke organizacije na stabilnost u državi.

1.4. Hipoteze istraživanja

Istraživanje problema terorizma na moru teži da odgovore na pitanja koja su postavljena u hipotezama.

Generalna hipoteza obuhvata i sublimira strukturu predmet istraživanja i ona glasi: Terorizam predstavlja ozbiljan uzrok destabilizacije nacionalne i međunarodne sigurnosti; ima negativan uticaj na cjelokupni globalni sistem. S obzirom da je more najpogodnije za prevoz i razmjenu roba, te se posebna pažnja mora posvetiti bezbjednosti te vrste prevoza, posebno od terorističkih akata.

1.5. Metode istraživanja

U radu su korišćene metode i to istorijska – nastanak terorizma; komparativna – sličnosti i razlike između piratstva i terorizma i deduktivna metoda.

1.6. Opravdanost istraživanja

Opravdanost ovog istraživanja zasniva se, na sve većoj prijetnji od terorističkih napada na moru, koji se dešavaju u cijelom svijetu.

1. TERORIZAM

Savremeni teroristički akti postaju sve više bezobzirni, brutalni i smrtonosni. Upotreba nasilja i sredstava za masovno uništenje ima za posljedicu sve veći broj povrijeđenih i poginulih. Ugrožavanje i uništenje ljudskih života, izazivanje straha, nesigurnosti, defetizma i panike kod stanovništva, veliki broj nevinih žrtava, trebala bi biti dovoljan pokretač aktivnosti usmjerenih na sprečavanje i suzbijanje terorizma.

Terorizam, mogli bismo reći, postoji u užem i širem smislu. U širem smislu terorizam obuhvata: kriminalni, psihički i politički terorizam, dok se u užem smislu odnosi samo na politički terorizam.

Terorizam se često određuje i kao rat protiv države, upućujući prijetnju vlastima budućim korištenjem nasilja i poruku o prednosti terorista u borbi s takvim metodama i sredstvima uz istovremeno zastrašivanje svih potencijalnih objekata napada, izborom žrtvi, surovošću.

Terorizam dominantno nastaje kao izraz djelovanja četiri osnovna faktora:

1) izvjestan broj ljudi koji pripadaju određenoj socijalnoj, nacionalnoj ili vjerskoj grupaciji teže ostvarivanju određenih ciljeva koje smatraju korisnim ili neophodnim za klasu, naciju ili vjeru kojoj objektivno pripadaju ili čijim se pripadnicima, odnosno zaštitnicima smatraju;

2) ostvarivanje ciljeva kojima se teži je nemoguće ili je veoma teško ostvarivo u postojećim normativnim okvirima pravnog sistema konkretne države, tj. s obzirom na zakonska i ustavna pravila;

3) država u kojoj, ili na uštrb kojoj se teži ka ostvarivanju određenih ciljeva, ne prihvata takve ciljeve i aktivno im se suprotstavlja;

4) državni aparat je snažniji od pojedinaca ili grupacija, koji žele ostvarenje tih ciljeva, što dovodi do određenog stepena specifične frustracije onih čiji se ciljevi ne ostvaruju, a iz koje i izrastaju terorističke organizacije, koje su nemoćne da se državi suprotstave frontalno i masivno, opredjeljuju za terorističko djelovanje.

Zato, posebno je značajno, da se što približnije odredi definicija terorizma, ukaže na njegov nastanak i pojavnne oblike terorizma.

Terorizam, kao društveni fenomen postoji od početka društveno – političkih uređenja. Terorizam sa kojim se danas susriječemo je jasan rezultat globalizacije koja je dovela do toga da određene države, radikalne religijske i etničke grupe unutar država, čija ekonomska i vojna moć nije dovoljna za suprotstavljanje neprijateljskim superiornim silama, prihvate terorizam kao novi sistem “ratovanja” koji koriste za postizanje sopstvenih političkih, vjerskih i drugih socioloških ciljeva.

1.1. Definisanje terorizma

Postoje različite definicije terorizma.

Terorizam je metod kojim jedna organizovana grupa ili partija pokušava da ostvari svoje ciljeve, prvenstveno primjenom sistematskog nasilja prema protivniku.²

Jedan broj autora smatra, da je za pravilno shvatanje pojma terorizma potrebno usmjeriti pažnju na njegove bitne elemente – politički motivisane namjere, organizovanost, posljedice

---

² M. Bošković MSocijalna patologija, Novi Sad, 2002.g., str. 111.

terorističkih akata, sredstva, bezobzirnu i izuzetnu surovost, raznovrsnost ciljeva i motiva, meta i metoda, ekonomičnost izvodjenja, kako bi se izbjegla jednostranost i površnost u određivanju njegove suštine.

Terorizam se shvata u širem i užem smislu. U širem smislu, obuhvata kriminalni, psihički i politički terorizam, a u užem smislu odnosi se samo na politički terorizam. Pod političkim terorizmom R. Sultz podrazumjeva primjenu ekstranormalnih oblika političkog nasilja, a što se ogleda u različitim ideološkim opredjeljenjima onih koji se služe terorizmom; nema onih za koje bi terorizam bio tipičan ili atipičan; zatim u podobnosti terorizma da se koristi i u okvirima oružanih sukoba i nezavisno od njih, a osim toga i u širokoj lepezi metoda i sredstava nasilnog čina koji se svi mogu smatrati terorizmom.³

Postoje i administrativne definicije terorizma, kao produkt određenih državnih ili međunarodnih institucija i uglavnom se donose na planu spriječavanja, preventivnog djelovanja, krivičnog gonjenja ili kažnjavanja terorizma.

Različito određivanje pojma terorizma treba tražiti u činjenici što je terorizam postao veoma važan politički problem u svijetu, time i atraktivan za istraživače i one koji to u suštini nijesu, pa tako nastaje plima definicija koje nijesu zasnovane na nauci i koje samo odlažu konačno definisanje terorizma.⁴

Posljednjih godina na svjetskim okeanima i morima zabilježeno je više od 100 terorističkih napada izvršene u odnosu, i na pomorske brodove. Naime, mnogi brodovi su bili napadnuti i opljačkani na otvorenom moru, posebno u vodama jugoistočne Azije. Odredjene brodarske kompanije platile su kriminalnim grupama i organizacijama ogromne novčane svote da bi im one zagarantovale zaštitu njihovih ekonomskih interesa.

1.2. Nastanak terorizma

Terorizam je pratilac istorije, nastao je u davnim vremenima i po pitanju njegovog nastanka prisutna su različita shvatanja.

Louise Rene Beres ističe da je terorizam pojava starija od antičkih civilizacija Grčke i Rima i daje primjer ubistva Julius Caesara od strane Marcus Iunius Brutusa (rimski nobil i političar) 44 godine prije nove ere u Rimu, primjere religiozne sekte Sicarli i borbe Zealota (jevrejska sekta koja se otvoreno borila protiv rimske vladavine u Palestini od oko 6.v.p.n.e. do pada Jerusalima), te akte tajnih velikoislamskih oružanih grupa u XII i XIII vijeku.⁵ Francuski pisac Žil Romen ističe da terorizam može biti metod vladanja, što je istorija više puta zabilježila. El Fattah, podsjeća da se u antičkom dobu terorizmu pribjegavalo u borbi protiv tiranije i Tirana, te da – prema Ksenofontu – tiranoubice ne samo da nijesu kažnjavane nego su slavljene. Aristotel smatra da je politika odnos između jednakih radi zadovoljenja zajedničkih interesa. On smatra da nema politike ako nema borbe i različitih političkih grupa i ako se ona svodi na volju

---

³ Citirano prema K. Tomaševski, Izazov terorizma: Problemi suzbijanja terorizma u međunarodnoj zajednici, Mladost, Beograd,1983.g., str. 23.

⁴ R. Gaćinović R., Terorizam, Draslar partner, Beograd,2005.g., str. 41.

⁵ Louis Rene Beres, Terrorism and Global Security: The Nuclear Threat; Westview Press/Boulder, Colorado, p.8. citirano prema R. Gaćinović, Koreni savremenog terorizma, „Pravni život“, Časopis Udruženja pravika Srbije, Beograd, 2005.g., br. 9., str. 60.

jednog ili na totalnu spoljnu dominaciju. Platon ima slično mišljenje, jer on tiraniju smatra “pokvarenim oblikom vladavine”.⁶

U srednjovjekovnom periodu, terorizam se javlja kao nasilje pojedinca u suprotstavljanju državi.

Prva teroristička grupa osnovana je 1056 – 1124 u Arabiji, koja je obučavala mlade ljude za ubijanje i najbolji učenici postajali su, andjeli smrti.

Dakle, prije pojave savremenog terorizma, u XIX i početkom XX vijeka, bili su rasprostranjeni različiti oblici terorističkih aktivnosti, međutim, na smanjenje pojave terorizma utiče demokratsko društvo; ukoliko je demokratsko društvo etički i ekonomski jače i stabilnije, utoliko je i odgovornije za zaštitu društva od terorizma. Danas, u savremenom društvu teži se preventivnom djelovanju u spriječavanju terorizma, iako to još uvijek nije moguće, na što nas podsjećaju izvršeni teroristički akti. Na terorizam utiču nacionalni, vjerski i socijalni sukobi, tako da na prostorima gdje se oni zaoštravaju, prisutno je terorističko djelovanje. Ova djelovanja često su pod kontrolom određene države kojoj služe za ostvarivanje ciljeva i interesa na određenom području, značajnom po svom geostrategijskom i ekonomskom položaju.

Danas, se može reći, da je početak savremenog terorizma nastao u nemirima studenata, u studentskim pokretima šesdesetih godina prošlog vijeka, koji su doveli do zaokreta kod velikog broja studentskih pokreta prema metodama koje su bile nasilne, zasnivale su se na poluvojnoj hijerarhiji, što je ubrzavalo premještaj gerilskih pokreta iz ruralnih u gradska urbana središta, što je bilo pogodno tlo za početak i nastanak različitih oblika terorističkih napada, prije svega usmjerenih na predstavnike državne vlasti.

1.3. Pojmovni oblici ispoljavanja terorizma

Od postanka društva do danas postojali su različiti oblici nasilja, ali je terorizam posebno došao do izražaja u kapitalizmu i buržoaskim državama, kao oblik političke borbe, ispoljavajući svoje djelovanje kroz atentate predstavnika vladajuće klase.

Globalne društvene pojave uticale su na karakter terorizma i njegove pojmovne oblike, tako da se terorizam, sve češće, vrši na drugačiji način i drugačijim sredstvima u odnosu na prethodni period. U uslovima globalnih društvenih pojava, stalno je prisutna teroristička prijetnja nuklearnim, hemijskim, biološkim sredstvima, čime se direktno utiče na bezbjednost pojedinih država, regiona i uopšte međunarodne zajednice.

Terorizam se različito shvata, tako da postoje različite tipologije terorizma. U literaturi, najčešća podjela je na međunarodni, državni, individualni i grupni terorizam.

Međunarodni terorizam se ogleda u tome što je na nivou nacionalnih zakonodavstava uglavnom prisutan visok stepen saglasnosti o tome da terorizam i teroristički akti predstavljaju posebno opasna krivična djela, odnosno, djela koja se vrše - izvršavaju iz strogo neprijateljskih pobuda, koja prouzrokuju veliku društvenu opasnost i ugroženost za državu i njenu bezbjednost u cjelini. Terorizam se u pravnom smislu definiše kao krivično djelo protiv međunarodnog prava, iako među državama postoje razlike u definisanju ovog krivičnog djela. Naime, ono što u jednoj državi predstavlja terorizam, u drugoj nije, što sve izaziva, mogli bismo reći “opštu zbrku” uz stvaranje prepreka mnogobrojnim naporima prilikom usaglašavanja veoma suprotstavljenih stavova.

---

⁶ Ibid, str. 60-61.

U najširem smislu, međunarodni terorizam se može razvrstati na transnacionalni i međudržavni terorizam.

Religiozni terorizam, inspirisan je religijskim fundamentalizmom i nastaje u okviru istorijskih tradicija tradicionalnih religija u kojima se nasilje uvijek nazire kao prijeteća sjenka.

Politički terorizam potiče od riječi *teror* i *terorisanje*, koje su ušle u opštu upotrebu prilikom vladavine terora u vrijeme Francuske revolucije. Terorisanje je blisko povezano sa prinudom, sa nasiljem koje se koristi ilegalno, protiv prihvaćenih normi i zakona. Politički terorizam savremenog doba, obično nastaje u nerazvijenom svijetu, uslovljen je fenomenom ekonomskih rizika i sukoba između siromašnih i bogatih i političkim ambicijama jednih da promijene stanje i status, i drugih, da ga prošire ili održe.

Državni terorizam kao oblik terorizma ima najrazličitije forme. Državni terorizam koji je svojstven diktatorskim režimima, može da bude usmjeren protiv sopstvenog stanovništva, ali i drugih država.

Patološki terorizam, podrazumjeva terorizam u kome grupe ili individue terorišu druga lica, da se skrene pažnja društva, ali ne rijetko i svijeta, na sebe. Iako je terorizam kolektivni oblik kriminaliteta, ipak se u praksi nailazi na slučajeve kada se ispoljava i kao individualni čin.

Iako postoje različiti oblici terorizma, oni nijesu posebni, već najčešće se pojedini oblici prepljeću, mijenjaju svoje forme i manifestacije, što se posebno odnosi na religiozni i politički terorizam. Zato, tipologije terorizma imaju samo metodološki i teorijsko praktični smisao.

Bez obzira na različita ispoljavanja, do danas su zadržani neki klasični oblici – atentati, bombaški napadi i sl., iako danas do izražaja dolaze i drugi oblici terorizma - bioterizam, narkoterizam, radiološki, nuklearni i hemijski terorizam.

a) *Bioterizam* predstavlja ilegalnu proizvodnju patogenih mikroorganizama, prenosilaca zaraznih bolesti, njihovih toksina, koji se zloupotrebljavaju od strane terorističkih organizacija i grupa protiv civilnog stanovništva, životinjskog svijeta, svih živih bića, sa nesagledivim posljedicama, pri ostvarivanju terorističkih akcija.

b) *Narkoterizam* zasnovan je na proizvodnji, krijumčarenju, nedozvoljenoj trgovini drogama, kojima se stiče novac u cilju finansiranja terorizma.

c) *Radiološki i nuklearni terorizam*, posebno je došao do izražaja upotrebom nuklearnog oružja od strane Sjedinjenih Američkih Država na Japan.

d) *Hemijski terorizam*, je korišćenje hemijskog oružja, bojnih otrova i drugih hemikalija u terorističkim aktima.

1.4. Uzroci i ciljevi terorizma

Teško je odrediti koji su sve uzroci terorizma, a cilj je najčešće političke prirode.

Uzroci savremenog terorizma su kompleksni i raznovrsni pa ih nije lako kontrolisati. Razlog za to je i nepostojanje jedinstvene definicije, što se smatra terorizmom, pa samim tim nema ni saglasnosti koji su uzroci koji dovode do nastanka terorizma.

Smatra se da siromašni ekonomski uslovi stvaraju posebno podobno tlo za teroriste, odnosno, da je to za njih jedan od načina rješavanja problema.

Pored ovih uzroka, postoje i oni koji nastaju zbog eksploatacije, ali i ugnjetavanja ljudi.

Svi uzroci mogli bi se podijeliti na:

- spoljne uzroke (agresija, genocid i sl.)
- unutrašnje uzroke (diskriminacija po svim osnovama);
- objektivni uzroci (nepravda, nerazvijena ekonomija) i

- subjektivni uzroci, koji nastaju uglavnom uvijek iz objektivnih uzroka.

Terorizam i terorističke aktivnosti, su uvijek imale i imaju određene ciljeve, koji se u osnovi razlikuju od ciljeva drugih subjekata u društvenim i političkim procesima. U tom smislu uobičajena je podjela ciljeva na – opšte, istorijske, strateške, taktičke, operativne i druge.

Opšti ili generalni ciljevi se shvataju kao ciljevi koji su usmjereni i povezani sa međunarodnim ciljevima održanja i očuvanja postojeće političke i suverene vlasti, ciljevima proširivanja teritorijalnog integriteta, slabljenja i potiskivanja političke i suverene vlasti i ciljevi secesije, ocjepljenja i formiranje nove države.

Istorijski ciljevi imaju za suštinu realizaciju određenih istorijskih interesa i namjera, koji se objektivno, usljed određenih nepovoljnih uslova nijesu ostvarili u proteklom vremenu.

Bez obzira na sve navedeno, podjelu ciljeva, ipak, saglasni smo da je u svakom slučaju cilj teroriste i terorizma – izazivanje straha, užasa kod potencijalnih žrtava.

Savremeni terorizam karakterišu – visok stepen organizovanosti; globalizam, profesionalizam, zloupotreba tehničkih dostignuća, velika finansijska moć stečena pranjem novca i manipulacijama novčanih zavoda u mnogim zemljama.⁷

---

⁷ V. Krivokapić, Terorizam kao oblik organizovanog kriminaliteta i mere suprotstavljanja, Bezbednost, br. 5/2002, Beograd, str. 56.

2. KARAKTERISTIKE TERORIZMA

Karakteristike terorizma vezane su za njegovo manifestovanje i to je ono što ga čini specifičnim, a podrazumjeva vršenje terorističkih akata koji imaju određene karakteristike. Nosilac terorističkog akta je čovjek, kao pripadnik određene terorističke organizacije. Dakle, za postojanje terorizma potrebno je postojanje terorističke organizacije, kao kolektiviteta i čovjeka, kao pojedinca i neposrednih aktera terorizma.

Osnovne karakteristike terorizma su, da je to: akt nasilja, izazivanja straha, ostvarivanje političkih ciljeva, prenošenje određene poruke, organizovanost, brutalnost, nemoralnost i iracionalnost terorističkog akta, izbor žrtve i objekta napada i osuda terorizma.

Svaki teroristički akt je akt nasilja upotrebom sile, uz primjenu različitih načina i sredstava, za ostvarivanje određenog cilja.

Izazivanje straha, je željeni efekat kojim teže nosioci terorističkih akata, i to straha veće grupe, koja se u potpunosti poistovjećuje sa žrtvom napada.

Politički ciljevi koji se ostvaruju terorističkim aktima su raznovrsni i moraju se sagledavati sa svih aspekata.

Prenošenje određene poruke, znači, da nosioci terorizma ukazuju žrtvi i objektu napada na svoje namjere, ciljeve, motive, sa željom da ukažu na istrajnost u preduzimanju akata radi ostvarivanja postavljenih ciljeva. Za terorizam, žrtve su anonimne, one su samo sredstvo za upućivanje i prenošenje poruka.

Organizovanost podrazumjeva postojanje terorističkih aktivnosti koje djeluju ilegalno, sa ciljem pripremanja i planiranja terorističkih akata za izvođenje napada i najčešće se radi o "mrežnom" organizovanju.

Brutalnost i nemoralnost terorističkog akta, ukazuje na smisao terorizma kao brutalnog nasilja, bez poštovanja moralnih običaja, društvenih normi ponašanja, a sve u cilju ostvarivanja svojih iracionalnih ciljeva.

Savremeni terorizam ima obilježja, koja se ogledaju kao: iznenadjenje, odlučnost, drskost, ofanzivnost, lukavstvo, pokretljivost.

Iznenadjenje je potpuno, kako po mjestu i vremenu, tako i po načinu primjene nasilja. Prije preduzimanja terorističke akcije proučavaju se običaji i psihologija ljudi iz mjesta gdje se planira izvođenje terorističkog akta.

Odlučnost kod teroriste primjenjuje se uvijek i do kraja.

Drskost, dolazi do izražaja na mjestima gdje se snage odbrane od terorizma namjane nadaju i gdje se osjećaju najbezbjednije.

Ofanzivnost, postiže se neprekidnim nasiljem na više objekata istovremeno, u cilju iscrpljivanja snage odbrane.

Lukavstvo, preduzima se u cilju dovođenja žrtve u zabludu.

Pokretljivost podrazumjeva izbor različitih transportnih sredstava i opremljenost istih u cilju preduzimanja radnje-akta terorizma.

Osnovne karakteristike mogle bismo opredjeliti, odnosno odrediti ih, kao:

- 1) akt nasilja,
- 2) izazivanje straha,
- 3) ostvarivanje političkih (kriminalnih) ciljeva,

- 4) prenošenje određene poruke,
- 5) organizovanost,
- 6) brutalnost, nemoralnost i iracionalnost terorističkog akta,
- 7) izbor žrtve i objekta napada,
- 8) protvzakonitosti terorističkog akta i
- 9) osuda terorizma.

Jedan od elemenata terorizma je nasilje-akt nasilja. Svaki teroristički akt je, akt nasilja. Nasilje predstavlja upotrebu sile i to putem različitih načina i sredstava. Jedna od karakteristika nasilja je njegova nesrazmjernost, to je oblik opštenja i komunikacije između nosilaca terorističkih akata i žrtava terorizma.

Izazivanje straha i drugih psihičkih reakcija prema žrtvi i objektu napada je, također, element terorizma. Izazivanje stanja anksioznosti, kao posljedice terorističkog napada, je željeni efekat kojem teže nosioci terorizma. Cilj terorističkog akta je izazivanje osjećaja intenzivnog straha kod šire grupe, koja se poistovjećuje sa žrtvom napada.

Terorističkim aktom žele se ostvariti određeni politički ciljevi, a lepeza tih ciljeva koji se žele ostvariti terorizmom je široka, i zahtjeva sagledavanje svih aspekata, koji terorističkom aktu daju element političnosti. Najčešće, radi se o neusklađenosti političkih ciljeva i sredstava za njihovo ostvarivanje; politički ciljevi nastoje se ostvariti na nedozvoljen i društvenim normama neprihvatljiv način. Terorizmom mogu se ostvarivati i određeni kriminalni ciljevi.

Bitan element terorizma je prenošenje određene poruke, kojom nosioci terorizma ukazuju na svoje ciljeve, namjere, motive, itd. Poruka je usmjerena kako prema žrtvi i objektu napada, tako i prema svojim istomišljenicima. Upravo iz toga razloga prisutan je fenomen "preuzimanja odgovornosti" za izvršeni teroristički akt.

Organizovanost podrazumijeva postojanje terorističkih organizacija, kao neposrednih nosilaca terorizma, koje se osnivaju i djeluju u ilegali; terorističke organizacije planiraju, pripremaju i odgovorne su za izvođenje terorističkih napada.

Terorističke organizacije koriste sredstva nasilja u ostvarivanju zajedničkih ciljeva. Njih odlikuju stroga pravila unutrašnje hijerarhije i organizovanosti - solidarnost i anonimnost članstva, a njihova programska platforma je pretežno usmjerena na ostvarivanje nekog od političkih ili ideoloških ciljeva.

Terorističke organizacije mogu imati i samo klasični kriminalni cilj-pribavljanje, ostvarivanje imovinske koristi. Imajući u vidu *modus operandi* i djelovanje u neprijateljskom okruženju, sigurnost grupe je od posebnog, primarnog značaja. Zato je organizacija terorističkih grupa obično sastavljena od ćelija i svaka za sebe je izolovana i obavlja određene povjerene joj poslove-logističku podršku, obavještajne i kontraobavještajne aktivnosti.

Veće terorističke grupe (100 ili više članova) uglavnom, imaju središnji komandni i kontrolni element sa jednim ili više elemenata subordinacije koji su bazirani po različitim geografskim regionima. Manje terorističke grupe (50 ili manje članova) mogu imati jedinstven komandni element koji neposredno kontroliše sve operative ćelije bez obzira dje su osnovane. Uopšteno posmatrano, terorističke grupe imaju strukturu sličnu strukturi vojnih organizacija.

Karakteristike terorističkog akta su: brutalnost, nemoralnosti i iracionalnost. Ove karakteristike ukazuju na smisao terorizma, kao brutalnog nasilja, koje nema obzira ni prema kakvim moralnim, običajnim, društvenim i drugim normama, a sve radi ostvarivanja kakvih iracionalnih ciljeva.

Jedna od najznačajnijih karakteristika terorizma je izbor žrtve i objekta napada. Stiče se utisak da nema žrtve, niti objekta koji ne može biti meta terorističkog napada. Meta terorističkog napada može biti sve ono što ima veze sa određenim pravnim poretom.

Opšta karakteristika terorizma, je protivzakonitost, jer je svaki teroristički akt, zabranjen akt i kao takav određen je u međunarodnim aktima i nacionalnim propisima.

Atipična osobina terorizma je, njegova osuda. Svaki teroristički čin je osuđen, bilo da je riječ o zvaničnim osudama ili na bilo koji drugi način ispoljavanja osude na preduzete akte terorizma.

U prošlosti terorizam se uglavnom vršio napadom na vazdušni prostor, kao što su otmice aviona, kasnije su se prenijeli na kopno, a danas se terorizam sve više vrši na moru.

3. TERORIZAM NA MORU

Najveći dio transporta robe i ljudi od davnina, a posebno danas se odvija upravo koristeći pomorski saobraćaj.

Istorijski posmatrano, postoje različiti modeli, metodi i načini djelovanja terorista na moru, mogućnost da se iskažu njihove sposobnosti i to na strategijskoj i taktičnoj osnovi. Napad na američki razarač Cole, primorao je mnoge obalne zemlje na izučavanje taktike i tehnologije koju teroristi koriste na moru. Završetkom Hladnog rata, ratna mornarica Sjedinjenih Američkih Država, kao i nekih drugih zemalja NATO-a, postale su toliko moćne da one na moru, gotovo da nemaju protivnika koji bi mogao osporiti njihovu prevlast na morima i okeanima.

Teroristički napadi na trgovačke i ratne brodove, otkrili su mnoge slabosti u mogućnostima preduzimanja mjera u zaštiti brodova u lukama, ali i za vrijeme plovidbe vodenim putem, posebno morem. Naime, poseban problem je odbrana od napada od terorista. U početku ratne mornarice su imale mogućnost da se suprotstave prijetnjama od terorizma, terorističkim napadima na moru preduzimanjem mjera protivdiverzantske zaštite brodova i objekata, u lukama i na kopnu.

Ratovanje na moru ima svoje karakteristike koje se razlikuju od načina ratovanja na kopnu, Naime, more zahtijeva druge metode i sredstva, kao i procedure borbenih zadataka. Za uspješniju borbu od terorizma na moru, potrebna je posebna obuka ljudi koji se uključuju u te aktivnosti, a taj broj je ograničen. Ipak, posljednji događaji osporavaju takve statove i pokazuju da se za relativno kratko vrijeme neke od grupa mogu preusmjeriti sa napada na kopnu na ciljeve na moru.

Zemlje, ne samo one koje imaju pomorsku flotu, već sve one koje koriste more za prevoz roba, sve više ulažu u zaštitu od terorističkih akata, ali i svih drugih prijetnji s mora, kao i na izučavanje djelotvornih tehnika i taktika borbe protiv njih.

Brodovi - ratni, trgovački, putnički, teretni predstavljaju ranjive ciljeve i unosne mete teroristima, jer na tim brodovima, na relativno malom mjestu nalazi se veliki broj ljudi, tako da se terorističkim aktom ugrožava veliki broj ljudi. Kod teretnih, trgovačkih brodova kojima se vrši prevoz tereta, šteta od terorističkog akata ogleda se u gubitku materijalnih dobara.

Teroristički napadi na moru uglavnom su se događali u pojedinim djelovima Evrope, Bliskog istoka, na obalama Afrike, Jugoistočne Azije itd., na pojedinim brodovima, ali na različitim mjestima u svijetu.

Terorističke aktivnosti na moru izvode se od strane dobro obučanih, opremljenih i uvježbanih ljudi, koristeći uz to najsavremeniju i najrazličitiju tehniku i tehnologiju – brzi čamci sa daljinskim nadzorom, čamci opremljeni GPS uredjajima i najsavremenijom opremom za ostvarivanje komunikacije. Danas, sve više terorizam se vrši preko korisničke informatičke opreme, korišćenjem Interneta. Medjutim, svaka neovlašćena upotreba informatičke opreme sama po sebi ne predstavlja *cyber terorizam*.⁸

Kada govorimo o terorizmu, moramo istaći da se razlikuje devet faza terorističkih aktivnosti – identifikacija, regrutovanje, obuka, izbor mete, kupovina djelova i konstrukcija naprave, završne propreme, kretanje ka meti i detonacija naprave.

---

⁸ B. Vučković, V. Vučković, Sigurnost i bezbjednost jahti i marina, skripta FMS, Tivat, 2012.g., str. 96.

Bezbjedonosne službe i sve službe uključene u borbu protiv terorizma najviše šansi u otkrivanju plana terorista imaju u toku prvih šest faza.⁹

Slika br.1. - faze terorističkih aktivnosti

Izvor: M. Vučinić, Terorizam i kontraterorizam, (materijal sa predavanja), FMS Tivat, 2019.g.

3.1. Prijetnje na moru – *modus operandi* terorista

Pomorski diverzanti opremaju se odredjenom opremom, medjutim, terorističke grupe se opremaju znatno bolje, naprednijom tehnologijom kojima se ugrožava bezbjednost plovila, a time i brodova na moru. U tu svrhu koriste se najrazličitija sredstva, kao što su aviomodeli napunjeni eksplozivom, koji se najčešće koriste za napade na ratne brodove, što je bio slučaj na Srednjem istoku. Zbog slabe tačnosti špogadjanja i slabih efekata, ovaj način napada je ubrzo napušten.

Teroristi dolaze u posjed i koriste visokosofisticiranu tehnologiju. Ovom opremom uglavnom su snabdjevene pojedine države, odnosno, njihove mornaričke snage, a odnosi se na korišćenje podvodnih mina, sredstava za podvodni transport, različitu komunikacijsku opremu, ubojna sredstva itd.

Za praćenje tereta i roba, od jedne do druge destinacije, što je od posebnog značaja za teroriste, koristi se najsavremenija tehnologija, kako bi se na najprecizniji način došlo do „presretanja“ broda, tereta i robe u cilju vršenja terorističkog akta.

⁹ M. Vučinić, Terorizam i kontraterorizam, (materijal sa predavanja), FMS, Tivat, 2019.g.

Ono što se mora posebno istaći je, logistička podrška, koji teroristi imaju, a koja im omogućava prilagodjavanje pojedinih sredstava, u pojedinim konkretnim situacijama, ili čak, izradu pojedinih složenih ubojnih sredstva koja koriste u određenom terorističkom napadu, u sopstvenoj režiji.

Svojim djelovanjem teroristi se služe najrazličitijim oblicima ponašanja, kako bi ostali neprimijećeni sve do vremena kada počinju da pokazuju svoje jasne namjere ili kada već dolazi do aktiviranja sredstava kojima se vrši napad. Zato, teroristi često nastoje da oponašaju djelovanje onih osoba ili grupa ili članova institucija u koje se prerašavaju ili ih imitiraju, u cilju da na taj način lakše izvrše teroristički akt. Tako, vrši se nabavka određene opreme, odjeće, obuće, pribavljanje ličnih isprava, odnosno, sve ono što im omogućava veću uvjerljivost u ulozi koju treba da odigraju u ostvarivanju svog konačnog cilja-terorističkog akta.

Najčešće teroristički napadi se izvršavaju na plovilima u toku plovidbe, međutim, mogu da se vrše i na plovilima koji su u lukama ili su usidreni na moru. Koristeći mogućnost da se mogu lako kretati u civilnoj ili radnoj odjeći u blizini mjesta napada, ali i na samom objektu napada, daju dodatnu mogućnost teroristima da prikupe sve podatke od značaja za svoje djelovanje, ali i da odaberu najpodesnije vrijeme za izvršenje akta, ili pak da opredjele da se sam čin terorističkog akta ne izvrši samo jednom radnjom i u jednom trenutku, već da to bude u određenim fazama, sa različitim vremenskim kontinuitetom, a u ostvarivanju istog cilja.

Vrsta i način – *modus operandi* zavisi od više faktora, medju kojima su najznačajniji: stepen motivacije; spremnost rizika terorističke grupe; stepen sigurnosti mjesta gdje se plovilo nalazi (luke, sidrišta, mora, kanala ili rijeke); vrste polovila –jahta, brod (da li se radi o trgovačkom ili putničkom brodu ili ratnom brodu); operativnog iskustva same grupe koja vrši teroristički akt.

Mogli bismo zaključiti, da slabo zaštićene luke, u kojoj su mjere sigurnosti nedovoljne, predstavljaju pogodno mjesto za vršenje terorističkih akata i napada na izabrane ciljeve. Dakle, veći stepen sigurnosti luke, lučkog postrojenja i akvatorijuma u kojem se plovilo nalazi predstavljaju manju mogućnost da će se u toj situaciji lako izvesti teroristički akt.

3.2. Obuka terorista

Teroristi su obično dobro obučeni ljudi, koji se lako, po potrebi, infiltriraju u određenu sredinu, u cilju da kasnije tu u jednoj ili više periodično izvedenih radnji izvrši akt terorizma.

Kada govorimo o terorističkim aktima na moru, njih mogu izvršiti samo dobro obučeni, opremljeni i uvježbani ljudi, tako da se velika pažnja posvećuje obuci ovih terorista.

Danas, u savremenom svijetu znanja pojedinih terorističkih grupa prenose se sa jedne na drugu grupu, razmijenjujući ideje, način korišćenja tehnologije i vještina, stalno usavršavajući postojeće tehnike i taktike.

Obuka diverzanata – terorista podrazumjeva dobro i temeljno znanje, planiranje, pripremanje i izvođenje diverzantsko – terorističkih napada, uz korišćenje za to najpodesnijih sredstava, zavisno od objekta napada. Zato, obuka predstavlja najvažniji dio u pomorsko – diverzantskim aktivnostima i zbog toga je velika važnost te organizacije koja omogućava drugim terorističkim grupama razvijanje sposobnosti za nanošenje diverzantsko – terorističkih udara po ciljevima na moru. Obuka se izvodi u miru; budućim teroristima se mora ostaviti dovoljno vremena da se osamostale, ali i da se priviknu na ambijent i sredinu u kojoj će djelovati.

Za izvodjenje akta terorizma, od zanačaja je obuka terorista da upravljaju viskom tehnologijom, u cilju da precizno navode i vode ubojna asredstva velike razorne moći, naravno, u slučajevima kada se ne radi o teroristima samoubicama.

U pogledu terorističkih napada na moru, danas su vodeći, bez sumnje borci iz Tamilskih tigrova (*Liberation Tigres of Tamil Eelam – LTTE*), koji su najviše puta bili na pomorskoj terorističkoj sceni.

Kod današnjih, savremenih terorista, za napade na trgovačke brodove, primjećuje se da politička i vjerska motivacija prilikom izvodjenja čina terorističkog akta sve više ustupa mjesto ekonomskom dobitku, kako za sebe, tako i za grupu kojoj pripada.

3.3. Finansiranje i izvori finansiranja terorizma

Finansijska strana terorizma je posebno značajna jer pored motivacija za izvršenje ovog akta, mora da postoji i izvor finansiranja. Terorističke grupe „peru“ svoje finansijske fondove, zbog čega, često su u sprezi sa organizovanim kriminalnim grupama, radi sticanja novca. Finansiranje terorizma je obezbjeđivanje ili prikupljanje sredstava ili imovine u namjeri da se ista koriste ili sa znanjem da mogu biti korišćeni, u cjelosti ili djelimično za izvršenje terorističkog akta.

Sredstva koja se koriste za finansiranje terorizma prolaze kroz nekoliko faza:

U prvoj fazi, prikupljaju se sredstva iz zakonitog poslovanja kompanija koje su povezane, ponekada čak i vodjene od strane terorističkih organizacija ili pojedinaca, ili sa druge strane na osnovu izvršenja krivičnog djela – trgovina drogom, iznuda, otmica, prevare itd.

U drugoj fazi, sredstva koja su prikupljena čuvaju se na različite načine – polaganjem na račune kod poslovnih banaka, pojedinaca ili kompanija.

U trećoj fazi, prenos sredstava vrši se u korist terorističkih organizacija ili pojedinaca u cilju korišćenja istog za ostvarivanje terorističkog akta. Novac se koristi, odnosno, prenosi na različite načine – transfer između banaka, korišćenje dobrotvornih organizacija, različitim mrežama za prenos novca, ali i preko kurira i krijumčarenjem preko državne granice.

U četvrtoj fazi, sva prikupljena sredstva se upotrebljavaju, koriste se za kriminalne aktivnosti terorističkih organizacija, grupa ili pojedinaca.

Jedan od oblika finansiranja terorizma je i pranje novca, a način na koji se to radi je isti kao kod prikrivanja izvora i odredišta prihoda ostvarenih kriminalnim aktivnostima. Međutim, ipak ih razlikuje namjera planiranja, organizovanja i vršenja terorističkih aktivnosti. Kod pranja novca, radi se o prikrivanju stvarnog porijekla i prirode nelegalno stečenih sredstava.

Finansijska podrška, odnosno novac predstavlja neophodnu pokretačku snagu i osnovu svake terorističke organizacije i teško bi se mogli vršiti akti terorizma bez novčane podrške, koja je značajna i prilikom angažovanja ljudi i sredstava ne samo u krajnjem cilju – izvršenja terorističkog akta, već i u onom što mu prethodi, a to je osposobljavanje i obuka terorista.

Danas se terorističke organizacije finansiraju na različite načine, koristeći različite metode i oblike, legalnog i nelegalnog poslovanja. Pored korišćenja legalnih i nelegalnih tokova, sve više se koriste i sredstva dobijena iz oblasti privrednog kriminaliteta.

Kao izvori finansiranja u terorističkim aktivnostima, najčešće se javljaju i navode:

- trgovina ljudima;

- trgovina narkoticima;
- trgovina oružjem;
- osnivanje građevinskih firmi;
- osnivanje i svojinsko preuzimanje banaka;
- osnivanje paravan preduzeća i pranje novca.

Teroristi se okreću različitim izvorima sredstava, bez obzira na koji se način aktivnosti ispoljavaju, u zavisnosti od njihove motivacije, načina djelovanja i otpora sa kojim se susrijeću od strane predstavnika zakona.

Najčešći izvori finansiranja terorista su: javno sponzorstvo od vlada ili dijelova vlada; nevladine i dobrotvorne organizacije; dijaspora, etničko i religiozno finansiranje; novac koji je „oprani“ od prihoda od drugih organizovanih kriminalnih aktivnosti.

Da bi se razumjelo finansiranje terorizma, treba napraviti razliku između vrsta terorističkog finansiranja i može se podijeliti na: dugoročno i strateško; i trenutno, operativno ili taktičko.

Dakle, ključna karika u terorističkom lancu su finansije. Terorističke organizacije danas liče na kriminalne grupe u zoni organizovanog kriminaliteta. Povezanost organizovanog kriminaliteta i terorizma ne samo da postoji, već se uveliko prepliće, kroz nelegalnu trgovinu narkotika, oružja, trgovinu bijelog roblja isl. Finansiranje zavisi od tipa terorističkih organizacija. Često se koriste državni fondovi obavještajnih službi, sredstva političkih organizacija, kao i samofinansiranje iz klasičnih kriminalnih akata provala i otmica.¹⁰

3.4. Pomorski terorizam - opasnost

Danas, oko 90% napada koje izvode teroristi na moru, događa se u državama u razvoju. Razlog za ovo su, nerijetko nedjelotvorno i nedovoljno potrebno znanje i iskustvo u borbi sa nastalom prijetnjom. Značajnu ulogu igra i država, odnosno, njena spremnost da se odupre ovim oblicima nasilja, jer terorističke grupe uglavnom koriste slabosti sistema za međusobno bolje povezivanje u cilju izvršenja akata.

Od kraja Hladnog rata pomorski terorizam, kao i ostale prijetnje na moru, bili su u mnogim regijama svijeta u porastu. Napadi su postali intenzivniji, učestaliji, smrtonosniji, sa većim gubitcima ljudskih života i većom materijalnom štetom na plovilima, lukama, sidrištima. Zato, u cilju spriječavanja i pravovremenog djelovanja, potrebno je poznavati uzroke prijetnje, njegove izvore, što zahtijeva kontinuirano izučavanje.

Napad na američki razarač „Cole“ pokazao je da je moguće da određena grupa može unaprijediti svoje sposobnosti za te vrste djelovanja (terorističke akte) u relativno kratkom vremenu; da su teroristi vrlo vješti imitatori, sposobni da na taj način ugrožavaju ciljeve.

---

¹⁰ M. Bošković, Z. Skakavac, Organizovani kriminalitet – Karakteristike i pojavnici, Novi Sad, 2009.g., str. 288.

Slika br.2 . „Cole“ poslije terorističkog napada

Izvor: www.google.me, - posjeta 24. mart 2020. godine

Teroristički napad pripadnika Al Qaide na američki razarač „USS Cole“, 2000. godine u Adenu, pokazao je veliku ranjivost, ne samo komercijalnih već i vojnih brodova od terorističkih napada na ciljeve na moru (pri čemu je ubijeno 17, ranjeno 42 mornara, uz veliku štetu na glavnim uređajima i opremi).

Mnoge slabosti u mogućnostima preduzimanja mjera sveobuhvatne zaštite brodova u lukama i u plovidbi od takvih ugrožavanja, otkrile su se pojavom terorističkih napada na vojne i trgovačke brodove. Odbrana od napada terorista - samoubica, koja je zapovjednike i posade brodova dovodi do teško rješivih problema, predstavlja poseban problem.

Borba na moru ima svoje specifičnosti koju je čine bitno drugačijom od borbe na kopnu. More, zahtijeva sasvim druga sredstva, metode i procedure za sprovođenje borbenih zadataka i zadataka obezbjeđenja, posmatran kao transportni i borbeni prostor. Za uspješno sprovođenje bilo kakvih zadataka na moru potrebna je dugotrajna i skupa obuka ljudi koji su uključeni u takve aktivnosti.

Brodovi - ratni, trgovački, putnički ili teretni, predstavljaju vrlo velike ciljeve, imaju dosta ranjivih tačaka, što usložnjava zaštitu od terorističkih akata.

U novije vrijeme u pomorskom saobraćaju pažnja je usmjerena na što sigurniju plovidbu tankera i ostalih brodova koji prevoze hemikalije. Potonuće ili oštećenje takvih brodova može dovesti do ekološke katastrofe velikih razmjera, što je posebno izraženo u uskim vodenim prolazima-kanalima, tjesnacima, jezerima, zatvorenim morima, kakvo je i naše more.

3.5. Akcije terorista

Otvoreno more predstavlja posebno podobno područje za vršenje terorističkih akata, posebno u vodama oko Somalije, Jemena, Gvinejskog zaliva, Sirije.

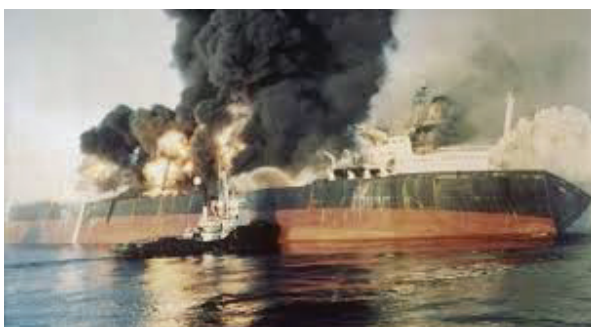
Za napade na moru zaduženi su tzv. „Morski tigrovi“ (*Sea Tigers*). Do danas vršene su mnoge terorističke aktivnosti. Tako teroristi iz Palestine oteli su turistički brod „*Achille Lauro*“, na način što su zadržali putnike kao taoce. U novembru 2008. godine, somalijski pirati oteli su tanker Saudijske Arabije „*Sirijus*“, zahtijevajući visoku otkupnu cijenu. Tada su pirati prijetili da će izbaciti naftu iz tankera, vrijednu oko 100.000,00 dolara u Adenski zaliv, ako ne dobiju otkup, na koji način bi došlo do velike ekološke katastrofe, što bi, mogli bismo reći, predstavljalo vid vršenja ekološkog terorizma. Veliki dio dobijenog otkupa, somalijski pirati su dali pobunjeničkoj organizaciji „Al Shabaabu“, koja je u tijesnoj vezi sa Al Qaidom. Zato se danas smatra, da savremene piratske aktivnosti zapravo jesu teroristički akti na moru.¹¹

Danas, postoji vjerovanje da „piratske aktivnosti na moru“, treba zamijeniti terminom „terorističke aktivnosti na moru“.

Trajekt „Kartepe“, koji vrši prevoz putnika na relaciji Izmit – Golcuk, u Turskoj, otet je dana 11. novembra 2011. godine, a terorista je ubijen. Otmicu je izvršio jedan pripadnik terorističke organizacije, koji je ubijen u akciji koju su izveli SAT komandosi.

Eksplוזija na iranskom tankeru, koji je u vlasništvu Nacionalne iranske naftne kompanije (NIOC), dogodila se na trupu broda, kojom prilikom su nanijeta oštećenja na dva glavna rezervoara na tankeru, usljed čega je došlo do curenja nafte u Crvenom moru.

slika br. 3 – Iranski tanker

preuzeto sa Internet stranice: www.teroristički napadi na moru, pristupljeno, 26. marta 2020. godine.

Akcije terorista mogu se ispoljavati na različite načine. Stoga je posebno važno da se sagledaju svi aspekti djelovanja terorista, kako bi se preduzimale preventivne mjere u zaštiti od budućih eventualnih napada i otklanjali ranjivi zaštitni objekti.

---

¹¹ M.M. Talijan, Suprotstavljanje Kine terorizmu na moru, Vojno delo, br. 3/16, Beograd, str. 64.

4. SUPROTSTAVLJANJE TERORIZMU NA MORU, PREVENCIJA I ODBRANA

U cilju što efikasnijeg i efektivnijeg izvršavanja borbe protiv terorizma uopšte, a posebno na moru, razvijaju se mnogobrojne mjere, uključujući stalno iskustva novih zemalja koje pogadja ova negativna društvena pojava. Mjere u spriječavanju od terorizma odnose se na donošenje i, posebno, sprovođenje zakona i propisa, kao i osnivanju odgovarajućih institucija na nacionalnom nivou.

U cilju što uspješnijeg suprotstavljanja terorizmu na moru, važno je da se, što je više moguće približi i definiše ova vrsta terorizma.

Postoje različite definicije, što predstavlja terorizam na moru.

Tako, prema nekim teoretičarima, terorizam na moru podrazumijeva bilo koje aktivnosti koje se izvršavaju ilegalnim nasilnim načinima neke organizacije ili pojedinaca, izazivajući veliku prijetnju i štetu bezbjednosti pomorskih prevoza, brodova, posade, ili objekata u lukama.¹² Prema ovoj definiciji piratstvo i terorizam se ne razlikuju.

Drugi, terorizam na moru definišu kao „bilo koje ilegalne aktivnosti protiv brodova i posade, putnika i robe na brodovima ili objekata u lukama, koji su s ciljem da nametnu negativne uticaje na vladu neke države ili na određene društvene grupe“.¹³

Terorizam na moru podrazumijeva bilo koju aktivnost kojom se ugrožava međunarodni pomorski prevoz, odnosno kojim se destabilizuje bezbjednost pomorskog prevoza, brodova, plovila, ljudskog života, imovine na brodovima, lukama ili objektima za prihvat brodova i plovila.

U cilju suprotstavljanja terorizmu, veliki značaj ima zakonodavni okvir na međunarodnom i nacionalnom planu.

Donijeto je nekoliko konvencija koje se odnose na borbu protiv terorizma i na ovom mjestu ukazaćemo na neke od njih:

1) *Konvencija o krivičnim djelima i nekim drugim aktima izvršenim u vazduhoplovu*, koja je donijeta u Tokiju 14. septembra 1963. godine, a stupila je na snagu 1969. godine, a koju je ratifikovala i Jugoslavija. Konvencija normativno uređuje jedan broj inkriminacija koje se pojavljuju prilikom izvršenja krivičnih djela u vazdušnom prostoru, bez obzira protiv koga su uperena.

2) *Konvencija o suzbijanju nezakonite otmice vazduhoplova*, donijeta je u Hagu 16. decembra 1970. godine, a stupila je na snagu 1971. godine, i ratifikovana je od strane Jugoslavije. Konvencija definiše krivično djelo otmice vazduhoplova kao delikt međunarodnog prava i obavezu država članica da taj oblik otmice spriječavaju strogim kaznama.

3) *Američka konvencija o terorizmu*, donijeta je u Vašingtonu 2. februara 1971. godine a odnosi se na rješavanje i kažnjavanje akata terorizma koji se ispoljavaju u formi zločina protiv lica od međunarodnog značaja i u formi iznude s tim u vezi, kada takvi akti imaju međunarodne reperkusije.

4) *Evropska konvencija o suzbijanju terorizma*, donijeta je u Strazburu 27. januara 1977. godine.

---

¹² W. Shumin, China's fight against terrorism at sea, 2005.g., str. 7-10.

¹³ C. Chengjun, Now by the sea, 2009, str. 115-140.

5) *Medjunarodna konvencija protiv uzimanja talaca*, donijeta je u Njujorku 17. decembra 1979. godine, a stupila je na snagu 1983. godine, a ratifikovana je od strane Jugoslavije. Ova konvencija inkriminiše uzimanje talaca, bez obzira da li je ono izvršeno iz političkih ili drugih razloga.

6) *Medjunarodna konvencija o spriječavanju terorističkih napada bombama*, donijeta u Njujorku, decembra 1997. godine, propisuje režim univerzalne jurisdikcije za nezakonitu i namjernu upotrebu eksploziva i drugih smrtonosnih materija na javnom mjestu radi ubijanja ili tjelesnog ranjavanja ljudi ili prouzrokovanja štete na takvim mjestima. Prema ovoj konvenciji kažnjiv je i pokušaj ovakvih djela.

7) *Medjunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma*, donijeta je u Njujorku 9. decembra 1999. godine i prema njoj zahtjeva se od država preduzimanje mjera spriječavanja i suzbijanja direktnog i indirektnog finansiranja terorističkih aktivnosti. Konvencija propisuje mehanizme identifikacije, zamrzavanja i oduzimanja sredstava iz nezakonitih fondova i njihovu raspodjelu medju državama čiji se kriterijumi odredjuju prema okolnostima konkretnog slučaja. Bankarska tajna ne može predstavljati osnov odbijanja saradnje medju državama.

8) *Medjunarodna konvencija o spriječavanju akata nuklearnog terorizma*, donijeta je u Njujorku 14. septembra 2005. godine.¹⁴

Tako, kod nas u Crnoj Gori u krivičnom zakonodavstvu unijete su odredbe koje se odnose na zaštitu od terorizma na moru, u Glavi XXVII - „Krivična djela protiv bezbjednosti javnog saobraćaja“, gdje je u članu 342. propisano krivično djelo – Ugrožavanje bezbjednosti vazdušnog ili pomorskoj saobraćaja ili nepokretne platforme; članu 343 – Otmica vazduhoplova, broda i drugog prevoznog sredstva; članu 344 – Nepružanje pomoći brodu ili drugom plovnom objektu i licima u opasnosti na moru i unutrašnjim vodama; i članu 345 – Piratstvo.¹⁵

Ova krivična djela usaglašena su sa mnogobrojnim medjunarodnim konvencijama, donijetim od strane Ujedinjenih nacija, koje je Crna Gora ratifikovala – Medjunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma¹⁶; Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala sa dopunskim protokolima¹⁷; Konvencije o suzbijanju nezakonitih radnji uperenih protiv bezbjednosti pomorske plovidbe¹⁸.

Imajući u vidu da je predmet ovog rada, terorizam na moru, u daljem tekstu navešće se izvod iz Konvencije o suzbijanju nezakonitih radnji uperenih protiv bezbjednosti pomorske plovidbe:

---

¹⁴ R. Gaćinović, *op.cit.*, str. 230-232.

¹⁵ Krivični zakonik Crne Gore, “Sl. list CG”, br. 70/03 .....42/15

¹⁶ “Sl. list SRJ-Medjunarodni ugovori”, br. 7/02

¹⁷ “Sl. list SRJ- Medjunarodni ugovori”, br. 6/01

¹⁸ “Sl. list SRJ- Medjunarodni ugovori”, br. 2/04

KONVENCIJA O SUZBIJANJU NEZAKONITIH RADNJI UPERENIH PROTIV BEZBJEDNOSTI POMORSKE PLOVIDBE

Države članice Konvencije,

Imajući u vidu svrhu i načela Povelje Ujedinjenih nacija, koja se odnose na očuvanje međunarodnog mira i bezbjednosti i razvoj prijateljskih odnosa i saradnje između država. Priznajući posebno da svako ima pravo na život, slobodu i bezbjednost ličnosti, kao što je navedeno u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i Međunarodnom sporazumu o civilnim i političkim pravima.

Duboko zabrinute zbog eskalacije terorističkih akata svih oblika širom svijeta, koji dovode u opasnost ili odnose živote nevinih ljudi, ugrožavaju osnovne slobode i ozbiljno povjredjuju dostojanstvo ljudi,

Smatrajući da nezakonite radnje uperene protiv bezbjednosti pomorske plovidbe dovode u opasnost lica i imovinu, ozbiljno utiču na obavljanje pomorskog saobraćaja i narušavaju povjerenje ljudi širom svijeta u bezbjednost plovidbe,

Smatrajući da pojava ovih radnji predstavlja predmet ozbiljne zabrinutosti međunarodne zajednice u cjelini,

Ubijedjeni u hitnu potrebu razvoja međunarodne saradnje između država radi stvaranja i usvajanja efikasnih i praktičnih mjera za sprječavanje svih nezakonitih radnji uperениh protiv bezbjednosti pomorske plovidbe, kao i za sudsko gonjenje i kažnjavanje izvršilaca istih, Pozivajući se na Rezoluciju 40/61 Generalne skupštine Ujedinjenih nacija od 9. decembra 1985. godine koja "podstiče sve države jednostrano i u saradnji sa drugim državama, kao i relevantne organe Ujedinjenih nacija, da doprinesu eliminaciji uzroka koji su u osnovi međunarodnog terorizma i da obrate posebnu pažnju na sve situacije, uključujući i kolonijalizam, rasizam i situacije u kojima se masovno i flagrantno krše ljudska prava i osnovne slobode, kao i one koje uključuju stranu okupaciju, koje mogu prouzrokovati međunarodni terorizam i dovesti u opasnost međunarodni mir i bezbjednost",

Pozivajući se dalje na činjenicu da Rezolucija 40/61 "nedvosmisleno osudjuje, kao kriminalne, sve radnje, metode i djelovanja terorizma, izvršena bilo dje i od strane bilo koga, uključujući i ona koja dovode u opasnost prijateljske odnose između država i njihovu bezbjednost", pozivajući se takodje na Rezoluciju 40/61, Međunarodna pomorska organizacija je bila zadužena da prouči problem terorizma na brodu ili protiv brodova, kako bi pripremila preporuke o odgovarajućim mjerama,

Imajući u vidu Rezoluciju A.584/(14) Skupštine Međunarodne pomorske organizacije, od 20. novembra 1985. godine, kojom se zahtijeva razvoj mjera za sprječavanje nezakonitih radnji kojima se ugrožava bezbjednost brodova i bezbjednost njihovih putnika i posade,

Primajući k znanju da su i radnje posade koje potpadaju pod normalnu disciplinu na palubi van nadležnosti ove Konvencije,

Potvrđujući želju za nadziranjem pravila i standarda koji se odnose na sprječavanje i kontrolu nezakonitih radnji uperениh protiv brodova i lica na brodovima, kako bi ih po potrebi ažurirale i, s tim u vezi, izražavajući zadovoljstvo mjerama za sprječavanje nezakonitih radnji uperениh protiv putnika i posade na palubama brodova, preporučenim od strane Pomorskog komiteta za bezbjednost Međunarodne pomorske organizacije,

Potvrđujući dalje da će pitanja koja nijesu obuhvaćena ovom Konvencijom i dalje rješavati primjenom pravila i načela opšteg međunarodnog prava,

Priznavajući potrebu da se sve države, u borbi protiv nezakonitih radnji uperenih protiv bezbjednosti pomorske plovidbe, striktno pridržavaju pravila i principa opšteg međunarodnog prava,

Dogovorile su se o sljedećem:

Član 1.

1. U svrhe ove Konvencije:

a) "brod" znači plovilo bilo koje vrste koje nije trajno pričvršćeno za dno mora, uključujući plovila sa dinamičkom potporom, podmornice, ili bilo koje drugo plovilo.

b) "prevoziti" znači započeti, dogovoriti ili vršiti efektivnu kontrolu, uključujući nadležnost za donošenje odluka, nad kretanjem osobe ili predmeta.

c) "ozbiljna povreda ili oštećenje" znači:

(i) ozbiljnu tjelesnu povredu; ili

(ii) obimno razaranje mjesta za javnu upotrebu, državnog ili Vladinog objekta, objekta infrastrukture, ili sistema javnog prevoza, koje rezultuje velikim privrednim gubitkom; ili

(iii) materijalnu štetu nanijetu okruženju, uključujući vazduh, tlo, vodu, životinjski ili biljni svijet.

d) "BHN oružje" znači:

(i) "biološka oružja", koja su:

(1) mikrobiološki ili drugi biološki agensi, ili otrovi bilo kog porijekla ili načina proizvodnje, takvih vrsta i u takvim količinama koje nemaju opravdanja da se koriste kao preventivna sredstva dejstva, u zaštitne ili druge miroljubive svrhe; ili

(2) oružje, oprema ili sredstva isporuke naznačena za korišćenje tih agenasa ili otrova u neprijateljske svrhe ili u oružanom sukobu.

(ii) "hemijska oružja", koja su, zajedno ili odvojeno:

(1) toksične hemikalije i njihove preteče, osim tamo dje su planirane u:

(A) industrijske, poljoprivredne, istraživačke, medicinske, farmaceutske ili druge miroljubive svrhe; ili

(B) zaštitne svrhe, tačnije, one svrhe koje su direktno povezane sa zaštitom od toksičnih hemikalija i zaštitom od hemijskog oružja; ili

(C) vojne svrhe koje nijesu povezane sa korišćenjem hemijskog oružja i ne zavise od upotrebe toksičnih svojstava hemikalija kao metoda ratovanja; ili

(D) sprovođenje zakona uključujući svrhe kontrole nemira u zemlji, sve dok su vrste i količine konzistentne sa svakom takvom svrhom;

(2) opremu i uređaje specijalno projektovanje tako da prouzrokuju smrt ili druga oštećenja pomoću toksičnih svojstava onih toksičnih hemikalija preciziranih u tački

(ii)(1), koje bi bile oslobođene kao rezultat upotrebe takve opreme i uređaja;

(3) bilo kakvu opremu specijalno projektovanu za korišćenje direktno u vezi sa upotrebom opreme i uređaja preciziranih u tački (ii)(2).

(iii) nuklearna oružja i druge nuklearne eksplozivne uređaje.

e) "toksična hemikalija" označava svaku hemikaliju koja putem svog hemijskog dejstva na životne procese može da prouzrokuje smrt, privremenu onesposobljenost ili trajno oštećenje kod ljudi ili životinja. To obuhvata sve takve hemikalije, bez obzira na njihovo porijeklo ili način njihove proizvodnje, i bez obzira na to da li su proizvedene u postrojenjima, opremi ili drugdje.

f) "prekursor" označava svaki hemijski reagens koji učestvuje u bilo kojoj fazi proizvodnje toksične hemikalije bilo kojim metodom. To uključuje svaku ključnu komponentu dvo- ili višekomponentnog hemijskog sistema.

g) "Organizacija" označava Medunarodnu pomorsku organizaciju (IMO).

h) "Generalni sekretar" označava Generalnog sekretara Organizacije.

2. U svrhe ove Konvencije:

a) termini "mjesto za javnu upotrebu", "državni ili vladin objekat", "objekat infrastrukture" i "sistem javnog prevoza" imaju isto značenje koje je tim terminima dato u Medjunarodnoj konvenciji o suzbijanju terorističkih bombaških napada, donijetoj u Njujorku 15. decembra 1997. godine; i

b) termini "izvorni materijal" i "specijalni fisioni materijal" imaju isto značenje koje je tim terminima dato u Statutu Medjunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA), donijetom u Njujorku 26. oktobra 1956. godine.

...

Član 8a

1. Države članice će saradivati u najvećoj mogućoj mjeri da bi spriječile i suzbile nezakonite radnje predviđene ovom Konvencijom, u skladu sa medjunarodnim pravom, i odgovoriće zahtjevima shodno ovom članu što je brže moguće.

2. Svaki zahtjev shodno ovom članu trebalo bi, ukoliko je to moguće, da sadrži naziv sumnjivog broda, IMO identifikacioni broj broda, luku upisa, luku pripadnosti i luku odredišta, kao i sve druge potrebne informacije. Ukoliko se zahtjev prenosi usmeno, članica koja ga podnosi potvrdiće zahtjev u pisanom obliku što je prije moguće. Članica kojoj se zahtjev upućuje odmah će potvrditi prijem bilo kakvog pisanog ili usmenog zahtjeva.

3. Države članice uzeće u obzir opasnosti i poteškoće koje se odnose na ukrcavanje na brod koji se nalazi na moru i kontrolu njegovog tereta, i razmotriti da li bi druge adekvatne mjere dogovorene između dotičnih država mogle da budu preduzete na bezbjedniji način u sljedećoj luci pristajanja ili na nekom drugom pogodnom mjestu.

4. Država članica koja osnovano sumnja da je krivično djelo utvrđeno u čl. 3, 3a, 3b ili 3v bilo, jeste, ili da će biti izvršeno, a tiče se broda koji vije njenu zastavu, može da zahtijeva pomoć drugih država članica pri sprječavanju ili suzbijanju tog krivičnog djela. Države članice kojima je upućen takav zahtjev daće sve od sebe da pruže tu pomoć u okviru sredstava koja su im na raspolaganju.

5. Kad god policija ili druga ovlaštena službena lica države članice ("članica podnosilac zahtjeva") presretne brod koji vije zastavu ili nosi registarske oznake druge države članice ("prva članica") koji se nalazi izvan teritorijalnih voda bilo koje države, a članica podnosilac zahtjeva osnovano sumnja da su brod ili neka lica na njemu bili, jesu, ili će biti umiješani u izvršenje nekog krivičnog djela utvrđenog u čl. 3, 3a, 3b ili 3v, i ako članica podnosilac zahtjeva želi da se ukrca,

a) ista će zahtijevati, u skladu sa st. 1. i 2., da prva članica potvrdi da li brod zaista ima njenu državnu pripadnost, i

b) ukoliko je državna pripadnost potvrđena, članica podnosilac zahtjeva će tražiti od prve članice (u daljem tekstu: Država zastave broda) dozvolu za ukrcavanje i preduzimanje odgovarajućih mjera u pogledu tog broda koje mogu da obuhvataju zaustavljanje, ukrcavanje i pretraživanje broda, njegovog tereta i lica na brodu, kao i ispitivanje lica na brodu da bi se utvrdilo da je krivično djelo navedeno u čl. 3, 3a, 3b ili 3v bilo, jeste, ili da će biti izvršeno, i

c) Država zastave broda će:

(i) dozvoliti članici podnosiocu zahtjeva da se ukrca i da preduzme odgovarajuće mjere utvrđene u tački (b), podložno bilo kojim uslovima koje ona može nametnuti u skladu sa st. 7.; ili

(ii) sprovesti ukrcavanje i pretragu uz pomoć domaće policije ili drugih službenih lica, ili

(iii) sprovesti ukrcavanje i pretraživanje zajedno sa članicom podnosiocem zahtjeva, u skladu sa uslovima koje ona može nametnuti u skladu sa stavom 7.; ili

(iv) odbiti da dozvoli ukrcavanje i pretraživanje.

Članica podnosilac zahtjeva neće se ukrcavati na brod ili preduzimati mjere utvrđene u tački. (b) bez izričite dozvole države zastave broda.

d) Odmah po ili nakon deponovanja svog instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju, odobrenju ili pristupu, država članica može da obavijesti Generalnog sekretara da je, u pogledu brodova koji viju njenu zastavu ili nose njene registarske oznake, članici podnosiocu zahtjeva data dozvola za ukrcavanje i pretraživanje tog broda, njegovog tereta i lica na brodu, kao i za ispitivanje lica na brodu da bi se utvrdila i ispitala dokumentacija o državnoj pripadnosti broda i utvrdilo da li je krivično djelo navedeno u čl. 3, 3a, 3b ili 3v bilo, jeste, ili da će biti izvršeno, ukoliko nema odgovora od prve članice u roku od četiri sata od potvrde prijema zahtjeva za potvrdu državne pripadnosti.

e) Odmah po ili nakon deponovanja svog instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju, odobrenju ili pristupu, država članica može da obavijesti Generalnog sekretara da je, u pogledu brodova koji viju njenu zastavu ili nose njene registarske oznake, članici podnosiocu zahtjeva data dozvola za ukrcavanje i pretraživanje broda, njegovog tereta i lica na brodu, i za ispitivanje lica na brodu da bi se utvrdila i ispitala dokumentacija o državnoj pripadnosti broda i utvrdilo da li je krivično djelo navedeno u čl. 3, 3a, 3b ili 3v bilo, jeste, ili da će biti izvršeno. Obaveštenja upućena shodno ovom stavu mogu se povući u bilo kom trenutku.

6. Kada se, kao rezultat bilo kakvog ukrcavanja sprovedenog shodno ovom članu, pronadje dokaz o ponašanju opisanom u čl. 3, 3a, 3b ili 3v, država zastave broda može da dozvoli članici podnosiocu zahtjeva da zadrži brod, teret i lica na brodu sve do prijema uputstava o daljem postupanju sa brodom od strane države zastave broda. Članica podnosilac zahtjeva odmah će obavijestiti državu zastave broda o rezultatima ukrcavanja, pretraživanja i zadržavanja sprovedenih shodno ovom članu. Članica podnosilac zahtjeva takodje će odmah obavijestiti

državu zastave broda o pronalasku dokaza o nezakonitom ponašanju koje nije predmet ove Konvencije.

7. Država zastave broda, u skladu sa odredbama ove Konvencije, može da uslovi svoju dozvolu iz st. 5. ili 6. i dobijanjem dodatnih informacija od članice podnosioca zahtjeva, kao i u vezi sa odgovornošću za mjere koje ce se preduzeti i njihov obim. Nijedna dodatna mjera ne može se preduzeti bez izričite pisane dozvole države zastave broda, osim kada je to neophodno da bi se otklonila bliska opasnost po živote osoba ili dje te mere proizlaze iz relevantnih bilateralnih ili multilateralnih sporazuma.

8. Za sva ukrcavanja shodno ovom članu, država zastave broda ima pravo da zasnuje sudsku nadležnost nad zadržanim brodom, teretom ili drugim predmetima i licima na brodu, uključujući zauzimanje, zapljenu, hapšenje i sudsko gonjenje. Medjutim, država zastave broda može, u skladu sa svojim ustavom i zakonima, da pristane na zasnivanje sudske nadležnosti od strane druge države koja ima sudsku nadležnost prema članu 6.

9. Pri vršenju dozvoljenih radnji iz ovog člana, upotreba sile izbjegavaće se osim onda kada je to neophodno da bi se osigurala bezbjednost službenih lica i lica na brodu, ili tamo dje se službena lica ometaju pri vršenju radnji na koje su ovlašćeni. Svaka upotreba sile shodno ovom članu neće prelaziti minimalni stepen sile koji je neophodan i razuman u datim okolnostima.

10. Zaštitne mjere:

a) Tamo dje država članica preduzme mjere protiv broda u skladu sa ovim članom, ona će:

(i) voditi računa o potrebi za neugrožavanjem bezbjednosti života na otvorenom moru;

(ii) omogućiti da sva lica na brodu budu tretirana na način koji čuva njihovo osnovno ljudsko dostojanstvo, i u skladu sa važećim odredbama medjunarodnog prava, uključujući medjunarodno pravo o ljudskim pravima;

(iii) omogućiti da ukrcavanje i pretraživanje shodno ovom članu budu sprovedeni u skladu sa važećim medjunarodnim pravom;

(iv) voditi računa o bezbjednosti i sigurnosti broda i njegovog tereta;

(v) voditi računa o potrebi za nenarušavanjem privrednih ili pravnih interesa države zastave broda;

(vi) omogućiti, u okviru raspoloživih sredstava, da svaka mjera preduzeta u vezi sa brodom ili njegovim teretom bude prihvatljiva za životnu sredinu u datim okolnostima;

(vii) omogućiti da lica na brodu protiv kojih se može započeti sudski postupak u vezi sa bilo kojim od krivičnih djela utvrdjenih u čl. 3, 3a, 3b ili 3v budu zaštićena stavom 2. člana 10., bez obzira na lokaciju;

(viii) omogućiti da zapovjednik broda bude obaviješten o njenoj namjeri da se ukrca i da mu bude data mogućnost da prvom prilikom kontaktira sa brodovlasnikom i državom zastave broda; i

(ix) uložiti razumne napore da izbjegne da brod bude bespotrebno zadržan.

b) Pod pretpostavkom da dozvola za ukrcavanje od strane Države zastave broda neće *per se* biti osnov njene odgovornosti, države članice će biti odgovorne za svaku štetu, kvar ili gubitak koji im se mogu pripisati, a proističu iz mjera preduzetih shodno ovom članu kada:

(i) se pokaže da su takve mjere bile bez osnova, pod uslovom da brod nije počinio bilo kakvo djelo koje opravdava preduzete mjere; ili

(ii) su takve mjere nezakonite ili prevazilaze one koje su u svijetlu raspoloživih informacija razložno potrebne za implementiranje odredbi ovog člana.

Države članice će obezbijediti odgovarajuću naknadu štete u pogledu takve štete, kvara ili gubitka.

c) Tamo dje država članica preduzima mjere protiv broda u skladu sa ovom Konvencijom, ona će voditi računa o potrebi nezadiranja u ili neuticanja na:

(i) prava i obaveze i zasnivanje sudske nadležnosti obalnih država u skladu sa međunarodnim pomorskim pravom; ili

(ii) ovlašćenje države zastave broda da zasnuje sudsku nadležnost i kontrolu u administrativnim, tehničkim i socijalnim pitanjima koja se tiču broda.

d) Svaku mjeru preduzetu shodno ovom članu će sprovesti policija ili druga ovlašćena službena lica sa vojnih brodova ili vojnih vazduhoplova, ili sa drugih brodova ili vazduhoplova jasno označenih i za koje je moguće utvrditi da su u službi vlade i ovlašćenih u tom smislu, i važiće odredbe ovog člana, bez obzira na čl. 2. i 2a.

e) U svrhe ovog člana "policija ili druga ovlašćena službena lica" označavaju uniformisane ili na drugi način jasno prepoznatljive pripadnike policije ili drugih organa vlade propisno ovlašćene od strane svoje vlade. U specifične svrhe sprovođenja zakona prema ovoj Konvenciji, policija ili druga ovlašćena službena lica će zapovjedniku po ukrcavanju podnijeti na pregled odgovarajuća identifikaciona dokumenta izdata od strane vlade.

11. Ovaj član se ne primjenjuje niti ograničava ukrcavanje na brodove koje sprovodi bilo koja država članica u skladu sa međunarodnim pravom, izvan teritorijalnih voda bilo koje države, uključujući ukrcanja zasnovana na pravu posjete brodu, pružanju pomoći licima, brodovima i imovini u nevolji ili opasnosti, ili dozvolu od strane države zastave broda za sprovođenje zakona ili preduzimanje drugih mjera.

12. Države članice se ohrabruju da razviju standardne operativne procedure za zajedničke operacije shodno ovom članu i da se konsultuju, ukoliko je to adekvatno, sa drugim državama članicama u pogledu uskladjivanja tih standardnih operativnih procedura radi sprovođenja operacija.

13. Države članice mogu da sklapaju sporazume ili dogovore izmedju sebe da bi olakšale obavljanje operacija sprovođenja zakona u skladu sa ovim članom.

14. Svaka država članica će preduzeti odgovarajuće mjere da bi osigurala da njena policija ili druga ovlašćena službena lica drugih država članica koja postupaju u njeno ime, budu ovlašćena da postupaju shodno ovom članu.

15. Odmah po ili nakon deponovanja svog instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju, odobrenju ili pristupu, svaka država članica će imenovati nadležni organ, ili, tamo dje je to neophodno, organe koji će primati i odgovarati na zahtjeve za pomoć, za potvrdu državljanstva, i za dozvolu za preduzimanje odgovarajućih mjera. Takvo imenovanje, uključujući informacije za stupanje u kontakt, biće saopšteni Generalnom sekretaru u roku od jednog mjeseca od kada država postane članica, koji će obavijestiti sve druge države članice u roku od jednog mjeseca od

imenovanja. Svaka država članica je odgovorna za brzo obavještanje o bilo kakvim promjenama u imenovanju ili informacijama za stupanje u kontakt preko Generalnog sekretara...“

Terorizam kao problem u svijetu, zbog različitih ciljeva vođenja politike, mjesta i uloge svjetskih moćnika u politici, različito se shvata. Utvrditi uzrok i motiv terorizma je težak i složen posao, jer ne postoje društvene analize od strane država, iako su najvažnija tri segmenta u borbi protiv ove pojave – otklanjanje uzroka, prevencija i odvracanje.

Prevencija obuhvata otklanjanje ili ublažavanje simptoma (neposredne ili posredne prevencije), a uklanjanje uzroka može se smatrati generalnom prevencijom. Da bi one imale svrhu, potrebno je dobro djelovanje obavještajno – bezbjedonosnih aktivnosti.

Mjere prevencije trebalo bi da budu:

- nosiocima terorističke djelatnosti ukinuti podršku iz inostranstva;
- istražiti ulogu sredstava za masovno komuniciranje i spriječiti terorističke grupe da ih koriste;
- animirati omladinu u aktivnom životu (praksa je pokazala da većinu terorista sačinjavaju mladi ljudi);
- primjenjivati krivične sankcije – goniti i kažnjavati prestupnike. Vidljivi rezultati u borbi protiv terorizma na svjetskom planu zabilježeni su upravo primjenom represije.¹⁹

Preventivne mjere, mogli bismo konstatovati da predstavljaju skup radnji i mjera kojima subjekti sistema bezbjednosti nastoje da spriječe izvršenje terorističkih akata ili da ublaže njegove posljedice.

Pored preventivnih mjera, značajne su i represivne mjere – primjena krivičnih i drugih mjera i sankcija prema izvršiocima terorističkih akata.

Terorizam kao globalni problem i borba protiv njega, prioritet su međunarodne zajednice, kroz uspostavljanje međunarodnih organizacija za borbu protiv međunarodnog terorizma.

Pored preventivnih mjera, od značaja su i represivne mjere na planu primjene krivičnih, administrativnih i drugih mjera prema zaštiti društva i pojedinca od terorizma.

Preventivne i represivne mjere su dva komplementarno povezana pravca djelovanja protiv društveno opasnih vidova ponašanja.

Nakon intenziviranja terorizma u zapadnoj Evropi, krajem šezdesetih godina XX vijeka, a posebno nakon masovnih događaja na Olimpijskim igrama u Minhenu 1972. godine, nakon masakra izraelskih sportista, Organizacija Ujedinjenih Nacija je obnovila aktivnosti usmjerene na formiranje međunarodnih pravnih instrumenata u cilju suzbijanja terorizma.

Medjutim, međunarodna dokumenta nijesu bila dovoljna preventivna mjera za spriječavanje terorizma, naprotiv, nakon njihovog donošenja izvršena su najbrutalnije terorističke akcije i aktivnosti, kao što su napad na američke državne i vojne simbole 11. septembra 2001. godine.

Konvencija o prevenciji terorizma Savjeta Evrope, daje definiciju djela terorizma pozivajući se na odredbe o terorističkim aktima i ostavlja širok prostor da države, koje nijesu ratifikovale pojedine od tih konvencija, ta djela isključe iz liste djela obuhvaćena ovom konvencijom.

Ukazaćemo na neke značajnije odredbe Konvencije o suzbijanju terorizma.

---

¹⁹ R. Ilić, Odbrana od terorizma, „Vojno delo“, br. 2/07., str. 105.

Evropska konvencija o suzbijanju terorizma donesena je 1977. godine. Prema nazivu Konvencije, mogao bi se steći utisak da ona pokriva samo teritoriju Evrope. Ova činjenica donekle je i tačna, ali se ne smije zaboraviti da ni evropski kontinent nije bio pošteđen terorističkih napada. U preambuli Konvencije navodi se da su članice Savjeta Evrope potpisnice Konvencije, te da se Konvencija donosi u cilju postizanja većeg jedinstva u borbi protiv terorizma. U preambuli se navodi da je cilj Konvencije da se “preduzmu efikasne mere kako učinioi takvih radnji ne bi izbegli gonjenje i kaznu.” Iako Konencija u većoj mjeri implementira pravna rješenja i institute koje su sadržani u ranije donesenim konvencijama i protokolima UN, ipak karakteriše je vrlo detaljno razradjena problematika ekstradicije. Ovo sve polazeći od činjenice da su države popisnice “uverene da je izdavanje lica posebno efikasno sredstvo za postizanje tog rezultata.”

Član 1. obuhvata do tada donesene konvencije UN, kao i one čije je donošenje bilo u toku i to kroz ukazivanje na činjenicu da krivičnim djelima koja definišu ova dokumenta oduzima politički karakter. U članu 1. Konvencije navode se krivična djela koja nemaju politički karakter. Na ovaj način smanjuje se mogućnost ometanja ekstradicije. Postavlja se pitanje, koliki je značaj donošenja ove Konvencije? Njen značaj je nesumnjiv, kao i doprinos razvoju međunarodnog prava, posebno u oblasti antiterorističkog djelovanja, što je vidljivo već na samom početku Konvencije. Član 2. stav 3. Konvencije kaže da se krivičnim djelom smatra i saučešništvo, kao i pokušaj izvršenja istog. Član 5. veoma jasno određuje u kojim slučajevima se neće primjenjivati nijedan član Konvencije. Posebno se ekstradicija neće sprovoditi ukoliko je zahtjev za ekstradicijom učinioaca “u svrhu gonjenja i kažnjavanja lica iz razloga njegove rase, religije, nacionalnosti ili političkih stavova ili ako stanje tog lica može biti otežano zbog nekog od tih razloga.” U skladu sa poštovanjem Evropske konvencije o ljudskim pravima, kao vrhunski princip zaštite istih, ovim članom potvrđuje se njena važnost i važnost njene implementacije u pravnim aktima, kako domaćeg, tako i međunarodnog prava. Ukoliko nije došlo do povrede prava učinioaca saglasno prethodnom članu, član. 6 naglašava obavezu države da uspostavi svoju nadležnost u cilju gonjenja učinoca krivičnog djela u skladu sa članom 1., u slučaju kada se atentator nalazi na njenoj teritoriji sa tim da nije izvršena ekstradicija. Uspostavljanjem nadležnosti nastaje mogućnost da se država proglasi nenadležnom. Takodje, kao i u prethodnim konvencijama, prisutan je princip “ili sudi ili izruči”. Član 8. predviđa uspostavljanje međunarodne pravne pomoći i to po zakonu zamoljene države. “Države ugovornice međusobno pružaju pravnu pomoć u krivičnim stvarima u najvećem mogućem obimu u svakom postupku koji se odnosi na krivična djela iz čl. 1 ili 2.” Pravna pomoć jedino neće biti pružena u slučajevima političkog krivičnog djela. Evropski komitet za krivične probleme prati primjenu Konvencije i pomaže da se dodje do prijateljskog rješenja između država, ukoliko sporovi postoje u vezi sa primjenom Konvencije, predviđa se članom. 9. Gotovo da ovaj mehanizam kontrole primjene predstavlja novinu. Bez obzira na mogućnost polemisanja po ovom pitanju, od izuzetnog je značaja ovakva odredba, kao i činjenica da postoji stručno i kompetentno tijelo za kontrolu. Arbitraža, je propisana članom. 10. Predviđa da Arbitražno tijelo čine po jedan predstavnik država učesnica u arbitraži, a dva arbitra biraju trećeg. Ukoliko u roku od tri mjeseca od podnošenja zahtjeva za arbitražu jedna od strana ne odredi arbitra, to će uraditi predsjednik Evropskog suda za ljudska prava. Postoji jako složen mehanizam po pitanju izbora arbitara, koji detaljno razradjuje ovaj član Konvencije. Složenost postupka arbitraže potvrđuje činjenicu o njenoj važnosti i dokazuje koliko je zakonodavac vodio računa o principu pariteta, kao jednog od osnovnih postulata Evropske unije. Arbitražno vijeće odlučuje većinom glasova i njegova odluka je konačna.

Konvencija u članu 12. daje liberalan pristup njenom principu teritorijalne primjene. Svaka država može prilikom potpisivanja Konvencije ograničiti njenu primjenu na određeni dio svoje teritorije. Isto tako, država može i nakon ratifikacije proširiti primjenu konvencije na svojoj teritoriji i povući svoju izjavu po pitanju pristanka na naznačenu teritoriju, a dovoljno je da o tome obavijesti generalnog sekretara Savjeta Evrope. Čemu ovako liberalan stav u primjeni Konvencije i kakav se efekat njime postiže? U kontekstu principa složenosti arbitraže, uočljiva je namjera zakonodavca da liberalnim pristupom rješavanju problema terorizma na neki način ne zapostavi princip slobode u odlučivanju koji karakteriše zemlje EU, odnosno zemlje članice Savjeta Evrope. Član. 13 ističe mogućnost da države mogu izraziti rezervu prilikom podnošenja svog instrumenta ratifikacije u vezi sa izručenjem lica počinioca krivičnog djela, saglasno članu 1. Konvencije, ukoliko smatraju da se radi o djelu koje je politički motivisano. Ona mora uzeti u obzir i detaljno proučiti sve okolnosti i težinu krivičnog djela. Interesantna je činjenica da je Savezna Republika Jugoslavija izrazila rezervu na član. 3 Zakona o potvrđivanju evropske konvencije o suzbijanju terorizma za izručenje lica, ako se krivično djelo koje je izvršio smatra političkim krivičnim djelom, za ona krivična djela koja su predviđena članom 1. Konvencije.

Kakav je uticaj Evropske konvencije o suzbijanju terorizma na međunarodno pravo? Moramo je posmatrati sa dva aspekta. Vrlo konkretno i jasno ona razradjuje princip ekstradicije. Njen drugi aspekt svakako je liberalniji pristup po pitanju obaveza država, a koje nastaju njenom ratifikacijom. Konvencija u sebi sublimira do tada usvojena prvana akta ove tematike na međunarodnom nivou, kao i ona akta koja su bila u fazi izrade. Stoga bi se moglo kazati da je prilikom njenog nastajanja zakonodavac mogao da se osloni na pravnu praksu ovih dokumenata. Konvencija maksimalno uvažava integritet država, sa posebnom senzitivnošću u odnosu na okolnosti nastanka pravnog i institucionalnog suživota država Evropske unije.

Države članice Evropske unije 2003. godine usvojile su "Okvirnu direktivu o sprovođenju odluka u EU o zamrzavanju imovine i dokaza." Nakon terorističkih napada u Madridu, u okviru spriječavanja finansiranja terorizma, kao temelja borbe protiv međunarodnog terorizma, članice su implementirale "Konvenciju UN o spriječavanju finansiranja terorizma iz 1999. i Rezoluciju UN S/RES/1373 (2001) usmjerenu na zamrzavanje imovine." Nemjerljiv doprinos suzbijanju terorizma dala je sadržina Konvencije Savjeta Evrope o spriječavanju terorizma iz 2005. kao i Konvencija Savjeta Evrope o pranju novca, istraživanju, zaplijeni i konfiskovanju prihoda ostavrenih zločinom i finansiranju terorizma iz 2005.

Da li konvencije i protokoli UN stvaraju idealan pravni okvir za antiterorističko djelovanje? Koliki je njihov značaj uopšte za međunarodno pravo? Da bi se odgovorilo na ova pitanja, neophodno je dati konačnu analizu svih gore navedenih konvencija i protokola. Na prvom mjestu, karakteriše ih neregulisano pitanje šta je predmet kriminalizacije. Veliku poteškoću stvara pitanje da li je učinjeno djelo političkog ili nepolitičkog karaktera. U velikom broju dokumenata krivičnim djelom se ne smatra ono djelo koje ima političke elemente. Drugo, problem postojećeg pravnog okvira je u tome što „konvencije favorizuju djelovanje nacionalnih tijela i neomogućavaju eksteritorijalnu nadležnost.“ Česta je situacija da zamoljena država ne želi da izruči počinioca terorističkog akta, a država koja ga traži gotovo da nema mogućnosti da učinioca procesuiru pred svojim sudovima. Sa druge strane, država koja odbije izručenje ne snosi za to nikakve posljedice. Treći problem je isti onaj koji se često pojavljuje i u unutrašnjem zakonodavstvu. Pravne norme su takve da državama ostavljaju veliko polje za slobodno tumačenje i interpretaciju. Četvrta zamjerka odnosi se na nejasno definisanu oblast djelovanja prava kroz pravne procedure i kaznenu politiku. Države se kroz ovu prizmu posmatraju kao demokratske i nedemokratske. Svjetski poredak poziva na načela demokratije. Na taj način može

se upasti u zamku i nedemokratske vlade proglasiti teroristima. Ovaj model pravne logike u bliskoj prošlosti primjenjivan je više puta. Možda i najveća zamjerka je što se donose i usvajaju nakon što se dogodi razarajući teroristički napad. Svakako, UN i cjelokupna međunarodna zajednica mogle bi poraditi na pravnom sistemu koji bi anticipirao buduće načine terorističkog djelovanja.

Posmatrajući ovako koncipiranu analizu konvencija i protokola, zaključilo bi se da one ne predstavljaju dobar pravni okvir za antiterorističko djelovanje. Međutim, čak i najveći pesimisti moraju se složiti u činjenici da ova pravna dokumenta predstavljaju ne idealan, ali dobar pravni okvir, jer treba se zapitati kako bi se uopšte moglo djelovati na međunarodnom nivou da nije ovih dokumenata. Sa druge strane, vidi se tendencija razvoja pravnih mehanizama Ujedinjenih Nacija i Evropske Unije, kao stožera povezivanja država, pa i ta činjenica ohrabruje.

Zakoni unutar država i međunarodne pravne norme mogu urediti oblast saradnje država, posebno po pitanju antiterorističkih konvencija i protokola. Međutim, pošto je njihovo polje djelovanja dosta široko, a uticaj u smislu obaveznosti mali, njihova efikasnost mjeriće se stepenom svijesti država da samo međusobnom saradnjom i primjenom međunarodnih pravnih normi (čitati antiterorističkih) mogu zaštititi svoje građane od razarajućih posljedica terorističkih napada.

Međunarodna saradnja obuhvata mjere uzajamne pomoći u podizanju kapaciteta za prevenciju terorizma, razmjene informacija i iskustava i drugih zajedničkih aktivnosti na preventivnom djelovanju.

Terorizam se ne može iskorijeniti korišćenjem sile, već ukupnim mijenjanjem društvenih odnosa, odnosno, razvojem demokratije.

Za borbu protiv terorizma potrebna je međunarodna saradnja, usvajanje međunarodnih konvencija. Međutim, iako postoji jaka potreba za donošenjem jedinstvene međunarodne konvencije, ipak postoje određene prepreke u međunarodnoj saradnji u borbi protiv terorizma. Osnovne prepreke odnosile bi se prije svega na problem definisanja terorizma; pitanje političkog kriminala; pitanje vjerskog terorizma i odnos između organizovanog kriminala i terorizma.

4.1. Uloga NATO-a u borbi protiv terorizma na moru

Sjevero – atlanski ugovor potpisan je u aprilu 1949. godine u Vašingtonu - NATO (*North Atlantic Treaty Organisation*). Osnovan je kao vojni savez čija je osnovna aktivnost uspostavljanje kolektivne bezbjednosti država članica Saveza, kao i mira i stabilnosti. Nastao je sa jasno određenim principima funkcionisanja i odnosa prema državama.

Prioritet NATO Saveza su razmjena informacija i podataka od značaja za antiterorističko djelovanje.

U borbi protiv terorizma NATO je oformio i snage na terenu, sa ciljem da se prekinu aktivnosti terorista, između ostalog i na Balkanu, pod nazivom “*Activ Endeavour*”.

Brodovi NATO-a patroliraju Sredozemnim morem, nadziru transport kako bi uočili, i na taj način onemogućili i pružili zaštitu od terorističkih aktivnosti. Ovo je naročito došlo do izražaja nakon terorističkog napada na Sjedinjene Američke Države, 11. septembra 2001. godine. Ovakav vid nadzora, poznat kao operacija “*Active Endeavour*”, dokazano je kao djelotvoran instrument u borbi protiv terorizma na moru i sa mora.

NATO je prvo rasporedio svoje Stalne pomorske snage u Istočno Sredozemlje, 06. oktobra 2001. godine, i na taj način demonstrirali su odlučnost i solidarnost Saveza. To je bio dan uoči

početka operacije *Enduring Freedom*, kompanije pod vodjstvom SAD-a Qaide i Talibana iz Avganistana.²⁰

Do kraja Hladnog rata, NATO je stekao puno iskustva, praktičnih i stručnih znanja u pomorskim operacijama, bilo kroz pružanje podrške pojedinim članicama ili koalicijama zemalja članica. Najdugotrajnije pomorske misije odvijale su se tokom ratova na području bivše Jugoslavije, u vremenu od 1992. do 1996. godine, kada je Savez pomagao u sprovođenju embarga na oružje koje je bilo nametnuto cijeloj tadašnjoj Jugoslaviji, ali i u ekonomskim sankcijama protiv Srbije i Crne Gore, koje je izreklo Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija. U to vrijeme bile su poznate operacije – *Maritime Monitor*, koje su kasnije dobile naziv *Sharp Guard*, a misija je proširena na nadzor nad ukrcajem tereta i roba.

Za sigurnost NATO-a, od posebne važnosti su trgovačke rute, koje se nalaze u Sredozemlju i koje moraju da budu prohodne i sigurne, posebno one koje imaju uske prolaze, kao i položaj luka širom Sredozemlja.

Tokom marta mjeseca 2003. godine operacija *Active Endeavour*, proširena je na pratnju trgovačkih brodova kroz Gibraltarski prolaz za savezničke zemlje, ukoliko su podnijele takav zahtjev. Cilj ove akcije bio je, spriječiti terorističke napade, koji su do tada već bili, kao što je to bio slučaj sa brodom “Cole”, u oktobru 2000. godine. Već u maju 2004. godine, smanjen je broj zahtjeva, pa je pratnja kroz Gibraltarski prolaz bila obustavljena, što ne znači da se operacija ne može ponovo pokrenuti, ako to zahtijevaju države.

Medjutim, tokom aprila mjeseca 2003. godine, NATO je proširio svoju misiju, na način što je otpočeo ukrcavanje na sumnjive brodove, uz pristanak kapetana broda i zemlje pod čijom zastavom brod plovi. Patrole NATO-a mogu da zaustavljaju trgovačke brodove i da od njih traže identifikaciju i dokaz o bavljenju, nakon čega se te informacije dostavljaju Centru za pomorski transport NATO-a, čije je sjedište u Engleskoj. Ukoliko se uoče bilo koje nepravilnosti, pravilo je da se informacije upute nadležnoj policijskoj organizaciji u narednoj luci u kojoj se očekuje uplovljenje broda. Za to vrijeme brod je pod nadzorom, sve dok se ne preduzmu odgovarajuće mjere.

Tokom oktobra mjeseca 2004. godine, NATO je uveo novi operativni šablon, a odnosio se na prikupljanje i obradu informacija i obavještajnih podataka koji se odnose na konkretne brodove od posebnog interesa, posebno oni podaci koji se odnose na praćenje ukrcaja na brodu.

Brodovi i helikopteri NATO-a, u nekoliko navrata intervenisali su spašavajući civile na ugroženim naftnim bušotinama, ali i na tonućim brodovima.

Operacije koje je NATO provodio na nadgledanju i praćenju brodova i plovila morima, zalivima, kanalima, i uopšte vodenim putevima, predstavljaju jedno vrijedno i veliko iskustvo koje doprinosi stabilnosti i miru u regionu, u svijetu uopšte, koje je posebno važno u prevenciji i spriječavanju terorističkih akata.

Po aktivaciji člana 5. poslije terorističkih napada na SAD, zemlje Saveza su se u oktobru 2001. godine dogovorile da:

- pojačaju razmjenu obavještajnih podataka i saradnju, kako bilateralnu, tako i u okvirima nadležnih tijela NATO-a, u vezi prijetnji koje nameće terorizam i mjera koje se protiv njih mogu preduzeti,
- da će pružiti pojedinačnu ili kolektivnu, zavisno od svojih mogućnosti, pomoć Saveznicima i drugim zemljama koje postanu, ili bi mogle postati meta pojačane terorističke prijetnje zbog njihove podrške borbi protiv terorizma,

---

²⁰ dostupno - Internet stranica www.nato.int-NATO, *Brifing*, pregledano dana 25. marta 2020. godine

- da će preduzeti neophodne mjere za povećanu zaštitu objekata SAD-a i drugih zemalja Saveza na svojoj teritoriji,
- da će dopuniti resurse Saveza neophodnim za podršku protivterorističkim operacijama,
- da će izdavati dopuštenja za vojne prelete američkim i drugim savezničkim letjelicama u svrhu protiv terorističkih operacija,
- da će SAD-u i drugim zemljama Saveza dati pristup lukama i aerodromima na teritoriji zemalja članica NATO-a u svrhu protiv terorističkih operacija.

Osim toga, zemlje Saveza su dogovorile rasporedjivanje Stajaćih pomorskih snaga NATO-a na istoku Sredozemlja.

Pored uloge NATO-a, ukazaćemo na Američki pristup u borbi protiv pomorskog terorizma, a to podrazumijeva preventivni napad na terorističke baze u kojima se teroristi osjećaju sigurni. Takav strategijski pristup zasniva se na činjenici o potrebi eliminacije terorističke prijetnje vlastitim ekonomskim, vojnim ili političkim interesima koja se mora izvesti brzim i efektivnim vojnim udarom. Nakon što su terorističke baze i pristupne komunikacije (osobito tajni prilazi i izlazi) indetifikovani i locirani obavještajnim metodama i sredstvima, predviđeni su udari specijalnih snaga, taktičkog vazduhoplovstva, krstarećim raketnim projektilima ili upotrebom precizno vodjenog streljiva. U takvom scenariju pomorske snage igraju glavnu ulogu zato jer mogu osigurati bazu za lansiranje bilo koje vrste vojnog preventivnog udara. Pomorske snage mogu (i moraju) odigrati svoju ulogu u sprječavanju pomorskog terorizma u sklopu kooperativnih akcija nadzora i prevencije terorističkog infiltriranja u pojedine države koje predstavljaju "ulazna vrata" (npr Italija, Španija, SAD) preko ilegalnih emigrantskih pomorskih ruta. Operacije "*Sea Cutlass*" u Južnom kineskom moru i "*Active Endeavor*" u Mediteranu su dva karakteristična primjera među mnogim regionalnim koalicijskim operacijama koje se danas sprovode radi suzbijanja pomorskog terorizma.

ZAKLJUČAK

Terorizam kao jedan od vidova nasilja predstavlja najznačajniji izazov, ne samo za državu i njene organe zaštite, već za međunarodnu zajednicu uopšte.

Nije sporno, da je terorizam oblik vladavine zastrašivanjem, sijanjem straha i nasilja, da je to vid političke borbe putem individualnog terora, da se njime ugrožava demokratija u jednoj državi.

Terorizam kao oblik rata koji se vodi izvan kontrole država, je fenomen koji dugo traje, ali koji se danas sve više ispituje i istražuje, čija opšteprihvaćena definicija još uvijek ne postoji. Smatramo da u njegovom definisanju treba poći od načela *Conditio sine qua non*, odnosno od definicije terorizma koja bi omogućila međunarodnu saradnju kao objektivizaciju pojma, tj. prema kome je uzrok onaj uslov bez kojeg posljedica ne bi nastupila. Nije sporno da je terorizam problem koji potresa svijet, da ima mnogo različitih oblika i mnoštvo različitih ciljeva. Bez obzira na nepostojanje opšte definicije, nije sporno da su države u svoja nacionalna krivična zakonodavstva inkriminisale ovo krivično djelo.

Terorizam moramo posmatrati istovremeno kao oblik ugrožavanja bezbjednosti, osnovnih ljudskih sloboda i prava, kao oblik kriminaliteta i oblik političkog djelovanja, kao negaciju demokratije.

Cilj terorista nije samo meta napada, već njegov odjek u svijetu; pored razaranja i ljudskih žrtava cilj im je i psihološki udar na svjetsko javno miješnje.

Teroristički akti, vremenom, dobijaju nove dimenzije, koje postaju sve bezobzirnije i brutalnije. Strahuje se i od mogućnosti upotrebe oružja za masovno uništenje. Terorizam je uslovljen postojanjem terorističke organizacije, kao kolektiviteta i čovjeka, kao pojedinca, i neposrednih aktera terorizma. Karakteristično za terorizam jeste i da su teroristički akti, u većini slučajeva, usmjereni protiv civilnog stanovništva.

Medjutim, iako se obično vrši na kopnu, danas sve više more je posebno pogodno za vršenje terorističkih akata, jer se danas, oko 4/5 svjetske robne razmjene obavlja pomorskim putem. Razlog za to je, što je to najkraći, najekonomičniji i još uvijek najsigurniji prevoz.

I pored prednosti, prevoz plovnim objektima na vodenim površinama ima i neke nedostatke, gledano sa bezbjednosne strane. Naime, plovila obično predstavljaju manje objekte na kojima se, kao npr. na putničkim brodovima, nalazi veliki broj ljudi, tako da su u slučaju da su mete teroristima, kada se izvrši napad, gubici veliki; a ukoliko se radi o brodovima kojima se vrši prevoz hemikalija ili nafte, u slučaju terorističkog akta, posljedice su ogromne – zbog mogućnosti izlivanja hemikalija i nafte u moru, jezeru, kanalu isl.

Danas, savremene terorističke grupe prenose iskustva jedni od drugih, razmjenjuju tehnologiju i vještinu, zbog čega se zahtijeva posebna obuka u protivterorističkom djelovanju.

Tehnologije koje koriste teroristi za pomorske napade obuhvataju široku lepezu korišćene opreme, pa iako se radi o proizvodima visoke tehnologije ipak se veći dio može nabaviti u slobodnoj prodaji. Među tom opremom spada ona koja omogućava boravak i djelovanje pod vodom, brzi čamci za nošenje eksplozivnih punjenja ili samih terorista (od morskih skutera do naoružanih glisera s ugrađenim GPS-om), do specijalizirane opreme za diverzije sa distance i sl..

Osnovni cilj protivterorističkih aktivnosti je eliminacija terorizma kao negativne masovne pojave, koje se izvode odmah po uočavanju pojave terorizma. Država i njene institucije imaju najodgovorniji zadatak da zaštite sopstvene građane, materijalne vrijednosti od svih oblika

nasilja, posebno od savremenog terorizma i s tim u vezi, moraju se pridržavati donijetih i ratifikovanih konvencija od strane Organizacije Ujedinjenih Nacija.

Korišćena literatura

1. Bošković, Mićo, (2002), *Socijalna patologija*, Novi Sad
2. Bošković, Mićo, Skakavac, Zdravko, (2009), *Organizovani kriminalitet – Karakteristike i pojavni oblici*, Novi Sad
3. Radoslav, Gaćinović, (2005), *Terorizam, Draslar partner*, Beograd
4. Branko, Vučković, Vesna Vučković, (2012), *Sigurnost i bezbjednost jahti i marina-skripta*, FMS Tivat
5. Miloš, Vučinić (2019), *Terorizam i kontraterorizam – materijal sa predavanja*, FMS Tivat
6. Miroslav, M. Talijan, (2016), *Suprotstavljanje Kine terorizmu na moru*, Vojno delo br.3, Beograd
7. Vladimir Krivokapić, (2002), *Terorizam kao oblik organizovanog kriminaliteta i mere suprotstavljanja*, *Bezbednost*, br. 5/2002, Beograd.
8. Laquer, Walter, (1999). *The new terrorism, Fanatism and the Arms of Mass destruction*. New York: Oxford university press
9. Wieviorka, Michel, (1993). *The making of terrorism*. Chicago: University of Chicago Press
10. Džonatan, Vajt, (2004). *Terorizam*. Beograd: Alexandria press.
11. Orsini, Alessandro, (2011) *Anatomy of the Red Brigades: The Religious Mind-set of Modern Terrorists*, Cornell University Press
12. Briziarelli, Marco, (2012), *Revolution and Restoration: Mediating the Experience of the Red Brigades*, University of Colorado
13. Glynn, Ruth, (2013), *Women, Terrorism and trauma in Italian culture*, New York: Palgrave Macmillan US
14. Manconi, Luigi, (2008) *Terroristi italiani. Le Brigate rosse e la guerra totale*, Milan: Rizzoli
15. Ilić, Radivoje (2007), *Odbrana od terorizma*, Vojno delo, br. 2, Beograd
16. Laquer, Walter, (1997). *The history of terrorism*. New York: Little Brown.
17. Yehezkel, Dror, (1983). *Terrorism, Legitimacy and Power: The consequences of political violence*. Connecticut: Wesleyan University Press.
18. Vilkinson, Pol, (2002). *Terorizam protiv demokracije - odgovor liberalne države*. Zagreb: Golden marketing.
19. Schmid, Alex; Jongman, Albert. (1988,). *Political Terrorism: A new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories and literature*. New Jersey: Transaction Books
20. Cronin, Audrey Kurth. (2009). *How Terrorism Ends: Understanding the Decline and Demise of Terrorist Campaigns*. Princeton: U press.
21. Bossi, Lorenzo, (2013). *Red Brigades (Italy) The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social and Political Movements*, p. Blackwell Publishing Ltd.

22. Chomsky, Noam (2011). *9-11, was there an alternative?* New York: Open Media book.
23. Shumin, Wait, (2005), *China's fight against terrorism at sea*, China
24. Chengjun, Chai, (2009), *Now by the sea*, China
25. Lagazzi, Alexandar, (2017). *Applying findings from the red brigades to the fight against global terrorism*. Prague: Faculty of international relations
26. Norwitz, Jeffrey (2008). *Armed Groups: Studies in National Security, Counterterrorism, and Counterinsurgency*. Defense Dept., Navy, Naval War Collegej
27. Moss, David, (1993). *Italian Political Violence, 1969-1988: The Making and Unmaking of Meanings*. United Nations Research Institute for Social Development.
28. Kosta Tomaševski, (1983), *Problemi suzbijanja terorizma u međunarodnoj zajednici*, Beograd.

Elektronski izvori:

1. FBI (2018), <https://www.fbi.gov/investigate/terrorism>
2. Hoffman, Bruce, (2006). *Inside terrorism - revised and expanded edition* - https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/486781/mod_resource/content/2/Bruce%20Hoffman-Inside%20Terrorism-Columbia%20University%20Press%20%282006%29.pdf
3. Fridlund, Mats, (2018). *Terrorism: a very brief history* - <http://theconversation.com/terrorism-a-very-brief-history-107538>
4. Zalman, Amy, (2018), *Top Major Causes and Motivations of Terrorism* - http://terrorism.about.com/od/causes/a/causes_terror.htm
5. FATF. (2002). *Guidance for financial institutions in detecting terrorist financing* - <https://web.archive.org/web/20090814082429/http://ncua.gov/letters/2002/02-CU-14.pdf>
6. Hoffman, Bruce, (2003). *The Logic of Suicide Terrorism* - <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2003/06/the-logic-of-suicide-terrorism/302739/>
7. Sundquist, Victor (2010). *Political Terrorism: An Historical Case, Study of the Italian Red Brigades*. - *Journal of Strategic Security* 3, no. 3
<http://scholarcommons.usf.edu/jss/vol3/iss3/5>
8. Jenkins, John Philip (2019). *Red brigades* - <https://www.britannica.com/topic/Red-Brigades>
9. Westcott, Kathryn, (2004). *Italy's history of terror* - <http://news.bbc.co.uk/2/hi/3372239.stm>
10. CIA. (2008). *The Red Brigades* - <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP83B00231R000100240002-6.pdf>
11. Crvene brigade i Olovne godine. (2018)-
http://crveniskinhed.blogspot.com/2018/10/blog-post_15.html

12. Lloyd, John, (2002) *Enter the Red Brigades, the new moral opposition*, New Statesmen - <https://www.newstatesman.com/node/194392>
13. Fasanella, Giovanni, (2005), Che cosa sono le BR, Le Monde- http://stevenabarnett.tk/b00h7gt2cw_che_cosa_sono_le_br.pdf
14. Nardini, Alia, (2018). Red Brigades: A Closed Chapter? - https://www.academia.edu/28841859/Red_Brigades_A_Closed_Chapter